

VŠEOBECNÉ POKYNY
K ŘÍMSKÉMU MISÁLU

(Editio typica tertia 2002)

Upozornění

Čísla v hranatých závorkách odkazují na původní číslování tohoto dokumentu (viz Český misál, 1983, str. 13–72).

Úvod

1. [1.] Když Kristus Pán chtěl slavit se svými učedníky velikonoční večeři, při níž ustanovil oběť svého Těla a Krve, přikázal přichystat velkou prostřenou místnost (Lk 22,12). Tento příkaz vztahovala církev vždy i na sebe, kdykoli vydávala předpisy o duchovní přípravě lidí, o místech, obřadech a textech týkajících se slavení eucharistie. I nynější předpisy, vydané na přání II. vatikánského koncilu, i nový misál, kterého od nynějška bude užívat církev latinského obřadu při slavení mše, jsou opět důkazem této starostlivé péče církve, její víry a neměnné lásky k hlubokému tajemství eucharistie, jakož i svědectvím nepřetržitě a souvislé tradice, třebas dochází k některým změnám.

Svědectví neměnné víry

2. [2.] Obětní povaha mše, slavnostně prohlášená tridentským koncillem, ve shodě s všeobecnou církevní tradicí,¹ byla opět potvrzena tímto významným výrokem II. vatikánského koncilu týkajícím se mše: „Náš Spasitel při poslední večeři ustanovil eucharistickou oběť svého Těla a Krve, aby tak po všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání oběť kříže a své milované Snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení.“²

Co koncil učí, to bez ustání vyjadřují mešní texty. Nauka stručně vyjádřená už ve starobylém, tzv. Leoniánském sakramentáři výrokem: „Kdykoli se slaví památka této oběti, koná se dílo naší spásy“³ je vhodné a důkladně vysvětlena v eucharistických modlitbách. Neboť v nich se při anamnézi obrací kněz i jménem všeho lidu k Bohu, vzdává mu

¹ TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXI, 17. IX. 1562: DS 1738–1759.

² II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 47; srov. věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 3, 28; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 4, 5.

³ Večerní mše na památku Večeře Páně, modlitba nad dary; srov. *Sacramentarium Veronense*, ed. Mohlberg, 93.

díky, přináší oběť církve i jeho obětovaného Syna, zemřelého, abychom byli smířeni s Bohem,⁴ a modlí se, aby Kristovo Tělo a jeho Krev byly obětí, ve které má Bůh zalíbení a celý svět spásu.⁵

Tak i v novém misálu řád modlitby církve odpovídá řádu její víry (lex orandi, lex credendi). Tento řád nám stále připomíná, že oběť na kříži a její svátostné zpřítomňování ve mši svaté je jedna a táž oběť, jen způsob obětování se liší. Tuto oběť ustanovil Kristus Pán při poslední večeři. Apoštolům pak přikázal, aby ji konali na jeho památku. Proto mše je zároveň obětí chvály i díkůvzdání, smíru a zadostiučinění.

3. [3.] Také i podivuhodné tajemství skutečné přítomnosti Páně pod eucharistickými způsoby – potvrzené II. vatikánským koncilem⁶ i jinými doklady učitelského úřadu církve⁷ v témže smyslu a s tímž obsahem, jak je k věření předložil tridentský koncil⁸ – prohlašuje se při slavení mše nejen slovy proměňování, jimiž se předpodstatněm stává Kristus přítomným, nýbrž i projevem a vzdáváním nejvyšší úcty a klaněním, jak se to v eucharistické liturgii uskutečňuje. Z téhož důvodu se vybízí křesťanský lid, aby uctíval klaněním tuto podivuhodnou svátost obzvláště na Zelený čtvrtek a o slavnosti Těla a Krve Páně.

4. [4.] Povahu služby svátostného kněžství, vlastní biskupovi a knězi, protože oni ve jménu Kristově přinášejí oběť a předsedají shromáždění svatého lidu, objasňuje nyní sám obřad čelným místem a úlohou kněze při bohoslužbě. Náplň této služby je patrná a zřetelně a obšírně se objasňuje v prefaci mše při svěcení olejů na Zelený čtvrtek, to je v den,

⁴ Srov. III. eucharistická modlitba.

⁵ Srov. IV. eucharistická modlitba.

⁶ II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7, 47; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5, 18.

⁷ Srov. PIUS XII., encykl. *Humani generis*, 12. VIII. 1950: AAS 42 (1950), str. 570–571; PAVEL VI., encykl. *Mysterium Fidei*, 3. IX. 1965: AAS 57 (1965), str. 762–769; *Slavnostní vyznání víry*, 30. VI. 1968, č. 24–26: AAS 60 (1968), str. 442–443; POSV. KONG. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3f, 9: AAS 59 (1967), str. 543–547.

⁸ Srov. TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XIII, 11. X. 1551: DS 1635–1661.

kdy si připomínáme ustanovení kněžství. V ní se vysvětluje udělování kněžské moci, předávané vkládáním rukou, a tato moc ze svěcení, jež je pokračováním moci Krista, nejvyššího Velekněze Nového zákona, je tu popsána uvedením jednotlivých služeb.

5. [5.] Tato povaha kněžské služby staví do správného světla i významné královské kněžství věřících, jejichž duchovní oběť se dokonává a naplňuje službou kněží ve spojení s obětí Krista, jediného prostředníka.⁹ Neboť slavení eucharistie je úkonem celé církve: v ní koná každý všechno to a pouze to, co mu přísluší, podle stupně, jaký zaujímá v lidu Božím. Tak se stává, že se více zdůrazňuje to, čemu se během staletí někdy nevěnovala dostatečná pozornost. Neboť tento lid je lid Boží, získaný Kristovou krví, Pánem shromážděný, jeho slovem živený; je to lid povoláný k tomu, aby přednášel Bohu prosby celé lidské rodiny; lid, který v Kristu vzdává díky za tajemství spásy tím, že přináší jeho oběť; lid, který se přijímáním Těla a Krve Kristovy sjednocuje. Tento lid, ač už svým původem je svatý, neustále roste ve svatosti vědomou, činnou a plodnou účastí na eucharistickém tajemství.¹⁰

Nepřerušená tradice

6. [6.] Když II. vatikánský koncil vydával nařízení k přezkoumání mešního řádu, stanovil mimo jiné, aby se některé obřady obnovily „podle starobylé tradice svatých Otců“¹¹ a použil týchž slov jako sv. Pius V. v apoštolské konstituci *Quo primum*, kterou byl vyhlášen v roce 1570 Tridentický misál. Pro tuto shodu i ve slovech naznačuje, že oba Římské misály, třeba uplynula čtyři století, obsahují stejnou tradici. Když však zvážíme vnitřní prvky této tradice, shledáme, že dnešní misál předčí předešlý.

⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

¹⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 11.

¹¹ Srov. tamtéž, č. 50.

7. [7.] Za těžkých dob, kdy byla napadána katolická víra v obětní povahu mše svaté, v službu svátostného kněžství, ve skutečnou a trvalou přítomnost Kristovu pod eucharistickými způsoby, záleželo sv. Piu V. především na tom, aby uchoval neprávem odmítanou novější tradici pouze s nepatrnými změnami posvátného obřadu. Proto misál z roku 1570 se liší jen málo od prvního vydání misálu tiskem v roce 1474, a ten zase věrně opakuje misál z doby papeže Inocence III. Ani rukopisy Vatikánské knihovny, i když umožnily provést opravy několika textů, nedovolovaly, aby se v tomto prozkoumání „starých a osvědčených autorů“ šlo dále než k liturgickým komentářům středověkým.

8. [8.] Naproti tomu dnes „tradice svatých Otců“, kterou sledovali ti, kdo upravovali misál sv. Pia V., je obohacena nesčetnými spisy vědců. Po prvním vydání tzv. Gregoriánského sakramentáře v roce 1571 následovaly tiskem vydané sakramentáře římské a ambroziánské, často v kritických vydáních, a rovněž tak starobylé liturgické knihy španělské a galikánské, jež uvedly ve známost velmi četné, dosud neznámé modlitby nemalé duchovní hodnoty.

I tradice nejstarších staletí, dříve než došlo k rozdělení ritů východních a západních, jsou nyní lépe známé, neboť bylo objeveno mnoho liturgických dokladů.

A také hlubší prostudování svatých Otců osvětlilo teologii tajemství eucharistie naukou Otců v nejstarší křesťanské době nejvýznačnějších, jako např. sv. Ireneje, sv. Ambrože, sv. Cyrila Jeruzalémského, sv. Jana Zlatoústého.

9. [9.] „Tradice svatých Otců“ vyžaduje, aby bylo nejen zachováno to, co nám předali naši bezprostřední předkové, nýbrž aby byla podchycena a důkladněji zvážena všechna uplynulá období církve a všechny způsoby, jimiž se projevila její jediná víra ve společenských a kulturních podmínkách tak od sebe odlišných, totiž v krajích semitských, řeckých a latinských. Tento širší pohled pak nám dovoluje rozeznávat, jak Duch Svatý dopřává Božímu lidu obdivuhodnou věrnost v ucho-

vávání neměnného pokladu víry, ač rozmanitost modliteb a obřadů je tak nepřeborná.

Přízpusobení novým poměrům

10. [10.] Nový misál, i když na jedné straně vydává svědectví o zákonu modlitby římské církve a chrání poklad víry vyložený na novějších koncilech, na druhé straně je významným krokem vpřed v liturgické tradici.

Když totiž otcové II. vatikánského koncilu opakovali věroučné výroky tridentského koncilu, činili to ve velmi odlišném dobovém prostředí, a proto v pastoračních věcech mohli přednést návrhy a rady, které před čtyřmi stoletími nebylo možné ani předvídat.

11. [11.] Již tridentský koncil uznal velkou katechetickou prospěšnost obsaženou ve slavení mše, ale nedokázal z toho vyvodit všechny důsledky pro život a jeho potřeby. Mnozí již tehdy žádali, aby bylo dovoleno používat lidového jazyka při konání eucharistické oběti. Na tento požadavek pokládal koncil za svou povinnost, po zvážení okolností tehdejší doby, opět zdůraznit dosavadní nauku církve, podle níž je eucharistická oběť především úkon samotného Krista, a proto její vlastní účinnost není závislá na tom, jak se jí zúčastní věřící. Pevnými, ale umírněnými slovy bylo prohlášeno: „I když mše obsahuje velké poučení pro věřící lid, nepokládali otcové za vhodné, aby byla sloužena běžně v lidovém jazyku.“¹² Koncil rozhodl, že je třeba odsoudit toho, kdo by tvrdil, že „obřad římské církve, v němž se potichu pronáší část kánonu i slova proměňování, je třeba zavrhnout; nebo že mše se musí sloužit v lidovém jazyku.“¹³ Přesto však, že na jedné straně zakázal používání národního jazyka při mši svaté, na druhé straně přikázal, aby duchovní správcové místo toho vložili na vhodné místo katechezi. „Aby Kristovy ovce nelačnely, ... přikazuje posvátná synoda pastýřům a každému, kdo

¹² TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 8: DS 1749.

¹³ Tamtéž, kap. 9: DS 1759.

působí v duchovní správě, aby při slavení mše často, zvláště o nedělích a svátcích, ať už sami, nebo skrze jiné, vyložili něco z toho, co se při mši čte, a mezi jiným ať objasňují některé tajemství této přsvaté oběti.¹⁴

12. [12.] Proto II. vatikánský koncil shromážděný za tím účelem, aby přizpůsobil církev potřebám jejího apoštolského úkolu v současné době, plně zvážil, jako už tridentský koncil, naučný a pastorační význam posvátné liturgie.¹⁵ A poněvadž žádný katolík nepopírá oprávněnost a účinnost posvátných obřadů konaných latinským jazykem, mohl koncil přiznat, že „nezřídka používání národního jazyka může být velmi užitečné pro lid“, a dal souhlas k jeho zavedení.¹⁶ Vroucí odezva, s jakou toto usnesení bylo všude přijato, měla za následek, že pod vedením biskupů a samotného Apoštolského stolce bylo všeobecně dovoleno konat liturgii v jazyce lidu, který se účastní jejího slavení, aby se tak lépe chápal obsah toho, co se slaví.

13. [13.] Poněvadž užívání národního jazyka v posvátné liturgii je velmi důležitým nástrojem k lepšímu uplatnění katecheze tajemství, jež je v slavení obsažena, II. vatikánský koncil navázal na některá nařízení tridentského koncilu, která nebyla všude splněna, a nařídil, aby se jich dbalo: např. plnění povinnosti konat homilii o nedělích a svátcích¹⁷ a oprávnění vkládat do posvátných obřadů adminice.¹⁸

Hlavně však II. vatikánský koncil doporučil „dokonalejší účast na mši v tom smyslu, že věřící po kněžském přijímání přijímají Tělo Páně z téže oběti,¹⁹ a dal podnět k tomu, aby se uvedlo ve skutek přání otců tridentského koncilu, aby totiž k plnější účasti na svaté eucha-

¹⁴ TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 8: DS 1749.

¹⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

¹⁶ Srov. tamtéž, č. 36.

¹⁷ Srov. tamtéž, č. 52.

¹⁸ Srov. tamtéž, č. 35, 3.

¹⁹ Srov. tamtéž, č. 55.

ristii „věřící přítomní na mši vytvářeli společenství nejen duchovním spojením, ale též přijímáním Nejsvětější svátosti“.²⁰

14. [14.] Tytéž pohnutky a pastorační důvody vedly II. vatikánský koncil k tomu, že mohl nově uspořádat i předpisy tridentského koncilu o svatém přijímání pod obojí způsobou. Dnes totiž není uváděna v pochybnost nauka o plné účinnosti svatého přijímání, i když se podává pouze pod způsobou chleba. Proto koncil dovolil v některých případech svatého přijímání pod obojí způsobou, neboť plnějším vyjádřením svátostného znamení se poskytuje věřícím obzvláštní příležitost k hlubšímu porozumění tajemství, na němž mají účast.²¹

15. [15.] Tak církev zůstává věrná svému poslání učitelky pravdy a chrání „věci staré“, tj. poklad tradice, ale zároveň uvažuje i o „věcech nových“ a moudře je přijímá (srov. Mt 13,52).

Některé části nového misálu přizpůsobují modlitby církve potřebám dnešní doby; sem patří především mše spojené s určitými obřady a mše za různé potřeby, v nichž je vhodně spojena tradice s novými texty. Zatímco mnohé texty čerpané ze starobylé tradice a uváděné v častých vydáních Římského misálu zůstaly beze změny, mnohé jiné byly přizpůsobeny požadavkům a podmínkám dnešní doby, jiné zase, např. modlitby za církve, za laiky, za posvěcení lidské práce, za společenství všech národů, za potřeby vlastní naší době, byly složeny zcela nově za použití myšlenek a často i slovních obrátů z nedávných koncilních dokumentů.

Rovněž vzhledem k novým poměrům v dnešním světě nepokládalo se při použití textů starobylé tradice za bezpráví páchané na tak úctyhodném pokladu, když se některé výrazy pozměnily, aby lépe odpovídaly jazyku dnešní teologie a vyjadřovaly pravdivě skutečný stav dnešní církevní kázně. Proto byly změněny některé výroky týkající se hodnocení a používání pozemských dober a rovněž tak

²⁰ TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 6: DS 1747.

²¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 55.

i výroky týkající se některých vnějších projevů kajícího vlastních jiným dobám církve.

II. vatikánský koncil svými předpisy v mnoha směrech doplnil a zdokonalil liturgické předpisy tridentského koncilu, a tak přivedl ke zdárnému konci úsilí přiblížit věřícím posvátnou liturgii. Tyto snahy se projevovaly už během uplynulých čtyř století, zvláště však v novější době a především v liturgickém hnutí rozvinutém z podnětu sv. Pia X. a jeho nástupců.

1. kapitola

Důležitost a důstojnost slavení eucharistie

16. [1.] Slavení mše svaté jako úkon Krista a hierarchicky uspořádaného lidu Božího je středem veškerého křesťanského života jak pro církev všeobecnou a místní, tak pro jednotlivé věřící.²² V ní je totiž vrchol činnosti, kterou Bůh v Kristu posvěcuje svět; ona je vrcholem bohopocty, kterou lidé prokazují Otci, klaníce se mu skrze Krista, Božího Syna, v Duchu Svatém.²³ Nad to se v ní během roku připomínají tajemství vykoupení tak, že se do jisté míry zpřítomňují.²⁴ Ostatní posvátné úkony a všechny skutky křesťanského života s ní souvisejí, z ní vyplývají a k ní směřují.²⁵

17. [2.] Velmi proto záleží na tom, aby slavení mše neboli Večeře Páně bylo uspořádáno tak, aby posvátní služebníci i věřící mající na něm účast, každý podle svého postavení, z něho plně čerpali ty plody,²⁶ pro jejichž získání Kristus Pán ustanovil eucharistickou oběť svého Těla a své Krve a svěřil ji jako památku svého utrpení a vzkříšení milované Snoubence církvi.²⁷

18. [3.] To se vhodně uskuteční, když s přihlédnutím k povaze a okolnostem jednotlivých liturgických shromáždění bude celé slavení uspořádáno tak, aby navodilo vědomou, činnou a plnou účast věřících,

²² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41; věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 11; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 5, 6; dekr. o pastýřském poslání biskupů *Christus Dominus*, č. 30; dekr. o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, č. 15; KONGREGACE PRO RITUS, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3e, 6; AAS 59 (1967), str. 542, 544–545.

²³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 10.

²⁴ Srov. tamtéž, č. 102.

²⁵ Srov. tamtéž, č. 10; II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5.

²⁶ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 14, 19, 26, 28, 30.

²⁷ Srov. tamtéž, č. 47.

totiž účast jejich těla i ducha naplněného vírou, nadějí a láskou. To si církev přeje, to vyžaduje i samotná povaha slavení a křesťanský lid má k tomu mocí křtu právo i povinnost.²⁸

19. [4.] I když přítomnost věřících a jejich činná účast, jíž se jasněji projevuje společenská povaha slavení,²⁹ někdy chybí, slavení eucharistie si vždy podržuje svou účinnost a důstojnost, poněvadž je to úkon Krista a církve a kněz v něm naplňuje své hlavní poslání a vždy jedná pro spásu lidu.

Proto se mu velmi doporučuje, aby eucharistickou obětí slavil podle možnosti i denně.³⁰

20. [5.] Poněvadž slavení eucharistie, jako vůbec celá liturgie, se děje viditelnými znameními, jimiž se víra živí, posiluje a vyjadřuje,³¹ je třeba velmi pečlivě vybrat a uspořádat ty církví předložené způsoby slavení a prvky, které s ohledem na účastníky slavení a místní podmínky účinněji přispějí k činné a plné účasti a lépe budou odpovídat duchovním potřebám věřících.

21. [6.] Proto tyto Pokyny směřují k tomu, aby jednak poskytl všeobecné směrnice, jimiž by bylo vhodné uspořádat slavení eucharistie, jednak aby daly pravidla, jimiž se mají řídit jednotlivé způsoby slavení.³²

²⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 14.

²⁹ Srov. tamtéž, č. 41.

³⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 13; *Codex iuris canonici*, kán. 904.

³¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 59.

³² O mších pro zvláštní skupiny: srov. POSV. KONGR. PRO BOHOSLUŽBU, instr. *Actio pastoralis*, 15. V. 1969: AAS 61 (1969), str. 806–811; o mších s dětmi: *Directorium de Missis cum pueris*, 1. XI. 1973: AAS 66 (1974), str. 30–46; o spojení denní modlitby církve se mší: *Všeobecné pokyny o denní modlitbě církve*, č. 93–98, o spojení některých žehnání a korunovace obrazu Panny Marie se mší: *Rituale Romanum, De Benedictionibus, Praenotanda*, č. 28, *Pontificale Romanum, Ordo coronandi imaginem beatae Mariae Virginis*, č. 10 a 14.

22. Největší význam má slavení eucharistie ve společenství místní církve.

Diecézní biskup, hlavní rozdělovatel Božích tajemství v jemu svěřené místní církvi, je správce, podněcovatel a strážce celého liturgického života.³³ Při slavení liturgie, kterému předsedá, zejména ovšem při slavení eucharistie, kterou slaví spolu s kněžími, jáhny a lidem, se projevuje tajemství církve. A proto slavení těchto mší mají být vzorem pro celou diecézi.

Biskup tedy má mít na mysli, aby kněží, jáhni i věřící laikové vždy správně chápali pravý smysl liturgických obřadů a textů a tak aby byli vedeni k aktivnímu a užitečným přinášejícímu slavení eucharistie. Za tím účelem ať také bdí nad tím, aby se zvětšovala důstojnost těchto bohoslužeb, k níž velmi přispívá krása posvátného místa, hudby a umění.

23. Aby bohoslužba plněji odpovídala požadavkům a duchu liturgie a aby narůstala její pastorační účinnost, předkládají tyto Všeobecné pokyny a Mešní řád některá přizpůsobení a úpravy.

24. Tyto úpravy spočívají především v tom, že se celebrujícímu knězi dává možnost vybrat některé obřady nebo texty, tj. zpěvy, čtení, modlitby a úkony tak, aby více odpovídaly potřebám, připravenosti a povaze účastníků. Kněz ať je si však vědom, že je služebníkem posvátné liturgie a nesmí o své vůli při slavení mše nic přidávat, ani ubírat, ani měnit.³⁴

25. V misálu se také na příslušném místě nabízí možnost některých úprav, které podle Konstituce o liturgii přísluší buď diecéznímu biskupovi, nebo biskupské konferenci³⁵ (srov. č. 387, 388–393).

26. Co se týče hlubších změn a úprav, pokud by je bylo užitečné nebo nutné s ohledem na tradice a svéráz národů a oblastí ve smyslu

³³ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o pastýřském poslání biskupů *Christus Dominus*, č. 15; srov. též konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41.

³⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 22.

³⁵ Srov. tamtéž, č. 38, 40; PAVEL VI., apošt. konst. *Missale Romanum*, 3. IV. 1969: *Missale Romanum*, ed. typ. 1970.

č. 40 Konstituce o liturgii zavést, ať se dodržuje, co stanoví instrukce „O římské liturgii a inkulturaci“³⁶ a č. 395–399 těchto Všeobecných pokynů.

³⁶ KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994: AAS 87 (1995), str. 288–314.

2. kapitola

Složení mše, její prvky a části

I. Složení mše všeobecně

27. [7.] Ve mši neboli Večeři Páně se shromažďuje Boží lid za předsednictví kněze, který zosobňuje Krista, k slavení památky Páně neboli eucharistické oběti.³⁷ Proto o tomto místním shromáždění svaté církve platí v plné míře Kristův výrok: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“ (Mt 18,20) Neboť při slavení mše, v níž dále trvá oběť kříže,³⁸ je Kristus skutečně přítomen: v samotném shromáždění v jeho jménu se scházejícím, v osobě sloužícího kněze, ve svém slově a podstatně a trvale pod eucharistickými způsoby.³⁹

28. [8.] Mše se skládá ze dvou částí: z bohoslužby slova a ze slavení eucharistie, jež spolu souvisejí tak těsně, že tvoří jeden bohoslužebný úkon.⁴⁰ Ve mši se připravuje stůl Božího slova a Těla Kristova; u něho se věřící poučují a živí.⁴¹ Další obřady slavení mše otevírají a uzavírají.

³⁷ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

³⁸ Srov. TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 1: DS 1740; srov. PAVEL VI., *Slavnostní vyznání víry*, 30. VI. 1968, č. 24: AAS 60 (1968), str. 442.

³⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7; PAVEL VI., encykl. *Mysterium Fidei*, 3. IX. 1965: AAS 57 (1965), str. 764; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 9: AAS 59 (1967), str. 547.

⁴⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 56; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3: AAS 59 (1967), str. 542.

⁴¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48, 51; věrouč. konst. o Božím zjevení *Dei Verbum*, č. 21; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 4.

II. Různé prvky mše

Čtení Božího slova a jeho výklad

29. [9.] Když se v církvi čte Písmo svaté, Bůh sám mluví k svému lidu a Kristus, přítomný ve svém slově, hlásá radostnou zvěst.

Čtení Božího slova je důležitý liturgický prvek, a proto mu mají všichni uctivě naslouchat. I když Boží slovo ve čteních z Písma svatého je určeno všem lidem v kterékoli době a je jim i srozumitelné, jeho plnější pochopení a účinnost se podporuje živým výkladem, tj. homilií jako součástí bohoslužby.⁴²

Modlitby a jiné části příslušející knězi

30. [10.] Mezi částmi, které jsou určeny knězi, na prvé místo patří eucharistická modlitba, která je vrcholem celého slavení. Dále jsou to tyto modlitby: vstupní modlitba, modlitba nad dary a modlitba po přijímání. Kněz stojící v čele shromáždění na místě Kristově se těmito modlitbami obrací k Bohu jménem všeho svatého lidu a všech přítomných.⁴³ Právem se jim proto říká „předsednické modlitby“.

31. [11.] Rovněž přísluší knězi, poněvadž předsedá shromáždění, pronášet některé výzvy stanovené v samotném obřadu. Tam, kde to příslušný pokyn stanoví, může je celebrant poněkud upravit, aby odpovídaly chápání účastníků; ať však dbá na to, aby byl zachován smysl výzvy uvedené v misálu, a ať ji několika málo slovy vyjádří. Předsedajícímu knězi přísluší také hlásat slovo Boží a udělit závěrečné požehnání. Dále může po úvodním pozdravu a před úkonem kajícího několika slovy uvést věřící do právě začínající mešní liturgie, před čteními do bohoslužby slova, před prefací do eucharistické modlitby, nikdy ovšem v samotné eucharistické modlitbě, a uzavřít celý posvátný úkon před propuštěním shromážděných.

⁴² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7, 3, 52.

⁴³ Srov. tamtéž, č. 33.

32. [12.] Už sama povaha „předsednických“ částí vyžaduje, aby byly pronášeny zřetelně a hlasitě a aby je všichni pozorně sledovali.⁴⁴ Když je tedy kněz říká, je nevhodné modlit se něco jiného nebo zpívat. Proto také varhany a jiné hudební nástroje zmlknou.

33. [13.] Kněz, jako předsedající, přednáší modlitby jménem církve a shromážděné obce; někdy však pouze jménem svým, aby plnil svou službu s větší pozorností a zbožností. Takové modlitby, předepsané před čtením evangelia, při přípravě darů, před přijímáním kněze a po něm, recituje potichu.

Ostatní mešní texty

34. [14.] Poněvadž slavení mše má svou povahou společenský ráz,⁴⁵ mají důležité poslání také dialogy mezi knězem a shromážděnými věřícími, jakož i společná zvolání.⁴⁶ Není to jen vnější znak společného slavení, nýbrž i podpora a vytváření společenství mezi knězem a lidem.

35. [15.] Zvolání a odpovědi věřících na pozdravení kněze a na modlitby vytvářejí takový stupeň činné účasti, jakého mají shromáždění věřících dosáhnout při každém způsobu slavení mešní liturgie, aby byla jasně vyjádřena a podporována součinnost celé obce.⁴⁷

36. [16.] Jiné části, velmi užitečné k vyjádření a k podpoře činné účasti věřících a patřící celému přítomnému shromáždění, jsou především úkon kajičnosti, vyznání víry, přímluvy a modlitba Páně.

⁴⁴ POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 14: AAS 59 (1967), str. 304.

⁴⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26, 27; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3d: AAS 59 (1967), str. 542.

⁴⁶ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30.

⁴⁷ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 16a: AAS 59 (1967), str. 305.

37. [17.] Další texty:

a) některé tvoří samostatný obřad nebo úkon: chvalozpěv *Sláva na výsostech Bohu*, responsoriální žalm, *Aleluja* a verš před evangeliem, *Svatý*, aklamace po proměňování a zpěv po přijímání;

b) některé doprovázejí jiný obřad: vstupní zpěv, zpěv k přípravě darů, k lámání chleba (*Beránku Boží*) a k přijímání.

Způsob pronášení různých textů

38. [18.] V textech, které má kněz nebo jáhen nebo lektor anebo všichni pronášet srozumitelně a nahlas, má přednes odpovídat druhu textu – podle toho, zda je to čtení, modlitba, výzva, zvolání anebo zpěv; stejně tak má odpovídat způsobu slavení či slavnostnosti shromáždění. Vedle toho je třeba brát zřetel na povahu jazyka a národní osobitost.

Proto v následujících rubrikách a předpisech je třeba výraz „říkat“ nebo „pronášet“ chápat tak, že se vztahují jak na zpěv, tak na recitaci, při zachování zásad vyložených výše.

Důležitost zpěvu

39. [19.] Apoštol vybízí věřící, kteří se společně scházejí v očekávání příchodu svého Pána, aby společně zpívali žalmy, hymny a duchovní písně (srov. Kol 3,16). Zpěv je totiž znamením plesání srdce (srov. Sk 2,46). Proto sv. Augustin správně říká: „Kdo miluje, ten zpívá“⁴⁸, a již ve starověku vzniklo přísloví: „Kdo dobře zpívá, dvakrát se modlí.“

40. [19.] Při slavení mše je tedy třeba velice si vážit zpěvu s přihlédnutím k národnímu svérázu i k možnostem jednotlivých liturgických shromáždění. I když není vždycky nutné, např. při feriálních mších, zpívat všechny texty, které jsou určeny ke zpěvu, je třeba dbát o to, aby zpěv přísluhujících a lidu nechyběl o nedělích a zasvěcených svátcích.

⁴⁸ SV. AUGUSTIN, *Sermo* 336, 1: PL 38, 1472.

Při výběru částí, které se skutečně zpívají, je třeba dát přednost závažnějším a zvláště těm, které pronášejí kněz nebo jáhen nebo lektor s odpovědí lidu nebo kněz i lid společně.⁴⁹

41. [19.] Hlavní místo mezi ostatními zaujímá gregoriánský zpěv jakožto vlastní zpěv římské liturgie. Jiné druhy posvátné hudby, zejména polyfonie, se ovšem nevylučují, pokud odpovídají duchu slavené liturgie a podporují účast všech věřících.⁵⁰

Poněvadž v dnešní době se stále častěji scházejí věřící různých národů, je prospěšné, aby uměli zpívat snadným nápěvem latinsky alespoň některé ze základních mešních zpěvů, zvláště vyznání víry a modlitbu Páně.⁵¹

Úkony a postoje při bohoslužbě

42. Úkony a postoje kněze, jáhna, přísluhujících i lidu mají směřovat k tomu, aby celá bohoslužba vynikala důstojností a vznešenou jednoduchostí, aby byl chápán správný a plný význam jejích jednotlivých částí a aby byla podporována účast všech.⁵² Je tedy třeba věnovat pozornost spíše tomu, co stanoví tyto Všeobecné pokyny a tradované zvyklosti římského obřadu a co přispívá k společnému duchovnímu prospěchu Božího lidu, než vlastním osobním zálibám.

[20.] Společné postoje, které všichni účastníci zachovávají, jsou znamením jednoty členů křesťanského společenství shromážděného k slavení posvátné liturgie. Vyjadřují totiž smýšlení i city účastníků a podporují je.

⁴⁹ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 7, 16: AAS 59 (1967), str. 302, 305.

⁵⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 116, 30.

⁵¹ Srov. tamtéž, č. 54; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 59: AAS 56 (1964), str. 891; instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), str. 314.

⁵² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30, 34, 21.

43. [21.] Věřící ať stojí od začátku vstupního zpěvu nebo od příchodu kněze k oltáři až ke vstupní modlitbě včetně, při zpěvu *Aleluja* před evangeliem a při četbě evangelia, při vyznání víry a přímluvách, od výzvy před modlitbou nad dary až do konce mše s výjimkou toho, co bude řečeno dále.

Ať sedí při čteních před evangeliem a při responsoriálním žalmu, při homilii a přípravě darů; a podle okolností též při posvátném mlčení po přijímání.

Ať pokleknou k proměňování, není-li to ztíženo nemocí, nedostatkem místa, množstvím přítomných či jinými rozumnými důvody. Ti, kdo při proměňování nepokleknou, se hluboce ukloní, když kněz po proměňování pokleká.

Biskupské konference však mohou společné úkony a postoje popsané v mešním řádu přizpůsobit podle platných předpisů povaze a rozumným zvyklostem národů.⁵³ Bude však třeba dbát, aby odpovídaly smyslu a charakteru jednotlivých částí mešní liturgie. Kde je zvykem, že lid zůstává klečel po *Svatý* až do konce eucharistické modlitby a před přijímáním, když kněz říká *Hle, Beránek Boží*, je chvályhodné to zachovat.

K dosažení jednoty v úkonech a postojích při určitém konkrétním slavení bohoslužby mají věřící uposlechnout výzev, které při obřadech pronášejí jáhen nebo přísluhující laik nebo kněz, jak je to stanoveno v misálu.

44. [22.] K úkonům se počítají také tyto činnosti a průvody: když kněz s jáhnem a přísluhujícími přicházejí k oltáři, jáhen před hlásáním evangelia přináší evangeliář či knihu evangelií k ambonu, věřící přinášejí dary a přistupují k přijímání. Sluší se, aby se tyto činnosti a průvody konaly důstojně, za doprovodu zpěvu k tomu určeného podle stanovených směrnic.

⁵³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 40; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994: AAS 87 (1995), str. 304.

Posvátné ticho

45. [23.] Jako součást bohoslužby je také třeba zachovávat ve stanoveném čase posvátné mlčení.⁵⁴ Jeho náplň je závislá na tom, o kterou část mše jde: při úkonu kajicnosti a po výzvě k modlitbě se jednotlivci v duchu usebírají; po čtení nebo homilii krátce rozjímají o tom, co slyšeli; po přijímání pak ve svém srdci chválí Boha a modlí se.

Je chvályhodné zachovávat mlčení v kostele, v sakristii a v prostorách k nim přilehlých už před začátkem bohoslužby, aby se všichni zbožně a řádně disponovali k jejímu slavení.

III. Jednotlivé části mše

A) Úvodní obřady

46. [24.] Obřady, které předcházejí bohoslužbě slova, totiž příchod, pozdravení, úkon kajicnosti, *Kyrie, Sláva na výsostech Bohu* a vstupní modlitba, mají povahu začátku, úvodu a přípravy.

Účelem těchto obřadů je, aby shromáždění věřící vytvořili společenství a dobře se připravili ke slyšení Božího slova a k důstojnému slavení eucharistie.

Při některých bohoslužbách, které se podle směrnic liturgických knih spojují se mší, se vstupní obřady vynechávají nebo zvláště upravují.

Příchod

47. [25.] Když se lid shromáždil, zatímco přichází kněz s jáhnem a přísluhujícími, začne se zpívat vstupní zpěv. Smyslem tohoto zpěvu je zahájit bohoslužbu, podporovat jednotu všech shromážděných, uvést jejich mysl do tajemství liturgické doby nebo svátku a provázet průvod kněze s přísluhujícími.

⁵⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č.17: AAS 59 (1967), str. 305.

48. [26.] Zpívá jej buď sbor zpěváků střídavě s lidem, nebo střídavě zpěvák a lid, nebo jej celý zpívá lid, nebo samotný sbor. Může se použít antifony s příslušným žalmem z Graduale Romanum nebo z Graduale simplex nebo i jiného zpěvu vhodného pro tuto část bohoslužby a liturgický den nebo dobu,⁵⁵ jehož text schvaluje biskupská konference.

Pokud se při příchodu kněze nezpívá, recituje se antifona z misálu; říkají ji všichni věřící, případně někteří z nich, nebo lektor anebo, není-li to možné, říká ji kněz po pozdravu věřících, nebo ji může upravit jako úvodní výzvu (srov. č. 31).

Pozdravení oltáře a shromážděného lidu

49. [27.] Když kněz, jáhen a přísluhující přijdou do presbytáře, pozdraví oltář hlubokou úklonou.

Na znamení úcty kněz a jáhen oltář políbí; kněz může též okouřit oltář a kříž.

50. [28.] Po vstupním zpěvu kněz stojí u sedadla a spolu s celým shromážděním se znamená znamením kříže. Potom kněz pozdravem probudí ve shromážděných vědomí přítomnosti Páně. Tímto pozdravením a odpovědí lidu se dává najevo tajemství shromážděné církve.

[29.] Po pozdravení lidu může kněz nebo jáhen nebo přísluhující laik několika slovy uvést věřící do mešní liturgie.

Úkon kajícnosti

51. [29.] Potom kněz vyzve k úkonu kajícnosti. Koná jej celé shromáždění po krátké chvíli ticha všeobecným vyznáním hříchů a kněz jej zakončí prosbou za odpuštění, která však nemá účinnost svátosti pokání.

⁵⁵ Srov. JAN PAVEL II., apošt. list *Dies Domini*, 31. V. 1998, č. 50: AAS 90 (1998), str. 745.

V neděli, zvláště v době velikonoční, se může obvyklý úkon kajícnosti nahradit svěcením vody a pokropením lidu na památku křtu.⁵⁶

Kyrie eleison

52. [30.] Po úkonu kajícnosti vždy následuje volání *Kyrie eleison* (*Pane, smiluj se*), pokud již nebylo v úkonu kajícnosti. Poněvadž je to zpěv, kterým věřící oslavují Pána a vyprošují si jeho milosrdenství, zpravidla ho zpívají všichni: takže na něm má účast jak lid, tak sbor nebo zpěvák.

Každé zvolání se obvykle pronáší dvakrát; s přihlédnutím k povaze jazyka, posvátné hudbě a jiným okolnostem se ovšem může opakovat i víckrát. Pokud se *Kyrie* zpívá jako součást úkonu kajícnosti, vkládá se před jednotlivá zvolání vsuvka (tropus).

Sláva na výsostech Bohu

53. [31.] *Sláva na výsostech Bohu* je velmi starý a úctyhodný hymnus. Tímto chvalozpěvem církev, shromážděná v Duchu Svatém, oslavuje a prosí Boha Otce a Beránka. Text tohoto chvalozpěvu nelze nahradit jiným hymnem. Začíná kněz nebo podle vhodnosti kantor nebo schola, zpívají jej však všichni společně nebo lid střídavě se sborem nebo samotný sbor. Nezpívá-li se, recitují jej všichni společně nebo střídavě dva chóry.

Zpívá se nebo recituje o nedělích mimo dobu adventní a postní, též o slavnostech a svátcích a při význačných příležitostech.

Vstupní modlitba

54. [32.] Nejprve kněz vybídne lid k modlitbě. Všichni spolu s knězem na chvíli setrvávají v mlčení, aby si uvědomili, že stojí před tváří

⁵⁶ MISSALE ROMANUM, Ed. typ. tertia 2002, Appendix II, *Ordo ad faciendam et aspergendam aquam benedictam*, str. 1249–1252.

Boží, a v duchu si připravili své prosby. Potom kněz pronáší vstupní modlitbu, v níž je vyjádřena povaha právě slavené bohoslužby. Podle starobylé tradice církve se tato modlitba obvykle obrací k Bohu Otci skrze Krista v Duchu Svatém⁵⁷ a uzavírá se trinitárním, tj. delším zakončením:

– obrací-li se k Otci: *Skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků;*

– obrací-li se k Otci, ale ke konci je zmínka o Synu: *Neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků;*

– obrací-li se k Synu: *Neboť ty žiješ a kraluješ s Bohem Otcem v jednotě Ducha Svatého po všechny věky věků.*

Lid se připojuje k prosbám a zvoláním *Amen* přijímá tuto modlitbu za svou.

Ve mši se recituje vždy jen jedna vstupní modlitba.

B) Bohoslužba slova

55. [33.] Hlavní část bohoslužby slova tvoří čtení z Písma svatého proložené mezizpěvy. Homilie, vyznání víry a přímluvy neboli modlitba věřících ji rozvíjejí a uzavírají. Ve čteních, která homilie vykládá, Bůh mluví k svému lidu,⁵⁸ zjevuje tajemství vykoupení a spásy a nabízí duchovní pokrm. Sám Kristus je svým slovem přítomen mezi věřícími.⁵⁹ Toto Boží slovo si lid přivlastňuje tichým nasloucháním a zpěvy a hlásí se k němu vyznáním víry. Jím posílen se v přímluvách modlí za potřeby celé církve a za spásu celého světa.

⁵⁷ Srov. TERTULIÁN, *Adversus Marcionem*, IV, 9: CCSL 1, str. 560; ORIGENES, *Disputatio cum Heracleida*, 4, 24: Sch 67, str. 62; *Statuta Concilii Hipponensis Breviata*, 21: CCSL 149, str. 39.

⁵⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

⁵⁹ Srov. tamtéž, č. 7.

Ticho

56. Bohoslužba slova se má konat tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Je také vhodné vkládat krátké chvílky ticha, přizpůsobené shromážděnému společenství, při nichž s přispěním Ducha Svátého srdce přijímá Boží slovo a modlitbou připravuje odpověď. Tyto chvílky ticha je vhodné vkládat např. před začátkem bohoslužby slova, po prvním a druhém čtení a po homilii.⁶⁰

Biblická čtení

57. [34.] Ve čteních se věřícím připravuje stůl Božího slova a zpřístupňují se jim biblické poklady.⁶¹ Je proto velmi důležité dodržovat rozvržení biblických čtení, které dává poznat jednotu obojího Zákona a dějin spásy; není dovoleno nahrazovat čtení a responsoriální žalm, obsahující Boží slovo, jinými, nebiblickými texty.⁶²

58. Při mši s účastí lidu se čtení přednášejí vždy od ambonu.

59. [34.] Podle tradice úkol přednášet čtení není úkolem předsedajícího, nýbrž přísluhujících. Čtení tedy přednáší lektor, evangelium však jáhen, nebo není-li přítomen, jiný kněz. Není-li přítomen ani jáhen, ani jiný kněz, čte evangelium sám celebrující kněz; a není-li přítomen vhodný lektor, čte celebrující kněz i ostatní čtení.

Ten, kdo čte, pronáší na konci čtení aklamaci a shromážděný lid svou odpovědí prokazuje úctu Božimu slovu, které přijal s vírou a vděčností.

⁶⁰ Srov. MISSALE ROMANUM, *Ordo lectionum Missae*, Ed. typ. altera 1981, č. 28.

⁶¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 51.

⁶² Srov. JAN PAVEL II., apošt. list *Vicesimus quintus annus*, 4. XII. 1988, č. 13: AAS 81 (1989), str. 910.

60. [35.] Předčítání evangelia je vyvrcholením bohoslužby slova. Liturgie učí, že je mu třeba prokazovat nejvyšší úctu. Zdůrazňuje ho totiž před ostatními čteními zvláštními poctami: ten, kdo má evangelium předčítat, připravuje se na to požehnáním nebo modlitbou; věřící společným zvoláním uznávají a vyznávají, že je mezi nimi přítomen Kristus a že k nim promlouvá, a proto mu naslouchají vstoje; evangeliaři se prokazují zvláštní projevy úcty.

Responsoriální žalm

61. [36.] Po prvním čtení následuje responsoriální žalm, který je nedílnou částí bohoslužby slova a má velký význam liturgický a pastorační, neboť napomáhá rozjímání Božího slova.

Responsoriální žalm odpovídá jednotlivým čtením a obvykle se bere z lekcionáře.

Responsoriální žalm se má zpívat, aspoň pokud jde o odpověď lidu. A proto zpěvák žalmu neboli žalmista přednáší verše žalmu od ambonu nebo z jiného vhodného místa; celé shromáždění vsedě naslouchá a obvykle se zúčastňuje opakovanou odpovědí, pokud se žalm nepřednáší vcelku, tj. bez odpovědi. Aby se však lid mohl snáze podílet na přednesu tohoto žalmu opakovanou odpovědí, byly pro různé doby liturgického roku a pro světce patřící k určitému stavu vybrány některé texty odpovědí a žalmů, jichž se může používat místo žalmů připojených k jednotlivým čtením, kdykoli se žalm zpívá. Pokud se žalm nemůže zpívat, přečte se způsobem vhodným pro přemýšlení o Božím slově.

Místo žalmu uvedeného v lekcionáři se také může zpívat buď graduální responsorium z Graduale Romanum, nebo responsoriální či alelujový žalm z Graduale simplex, jak jsou v těchto knihách uvedeny.

Zpěv před evangeliem

62. [37.] Po čtení, které bezprostředně předchází evangeliu, se zpívá *Aleluja* nebo jiný předepsaný zpěv, jak to vyžaduje liturgická doba. Tato aklamace tvoří samostatný obřad či úkon, jímž shromáždění

věřících vítá Pána, který k němu má promlouvat, pozdravuje ho a zpěvem vyznává svou víru. Aklamaci zpívají všichni vstoje, začíná schola nebo kantor a může se i opakovat; vloženy verš ovšem zpívá schola nebo kantor.

a) *Aleluja* se zpívá po celý rok mimo dobu postní. Příslušné verše se berou buď z lekcionáře, nebo z Graduale.

b) V době postní se místo *Aleluja* zpívá verš před evangeliem, uvedený v lekcionáři. Také se může zpívat jiný žalm neboli traktus, uvedený v Graduale.

63. [38.] Je-li před evangeliem pouze jedno čtení:

a) v době, kdy se recituje *Aleluja*, může se použít buď alelujový žalm, nebo responsoriální žalm a *Aleluja* s příslušným veršem;

b) v době, kdy není *Aleluja*, může se použít buď žalm, nebo verš před evangeliem, nebo pouze žalm.

c) [39.] Pokud se *Aleluja* nebo verš před evangeliem nezpívají, mohou se vynechat.

64. [40.] Sekvence, závazné pouze v den Zmrtvýchvstání Páně a Soslání Ducha Svatého, se zpívají před *Aleluja*.

Homilie

65. [41.] Homilie je součástí liturgie a velmi se doporučuje.⁶³ Je totiž nutná k posile křesťanského života. Má být výkladem zaměřeným na něco z přečtených úryvků Písma svatého anebo výkladem některého mešního textu, s přihlédnutím k právě slavenému tajemství anebo ke zvláštním potřebám posluchačů.⁶⁴

⁶³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 52; *Codex iuris canonici*, kán. 767, § 1.

⁶⁴ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 54: AAS 56 (1964), str. 890.

66. [42.] Homilii má mít obvykle sám kněz, který bohoslužbu vede; může ji svěřit koncelebrujícímu knězi nebo někdy podle vhodnosti též jáhnovi, nikdy ovšem laikovi.⁶⁵ Ve zvláštních odůvodněných případech může mít homilii také biskup nebo kněz, který se účastní bohoslužby, ale nemůže koncelebrovat.

O nedělích a zasvěcených svátcích je homilie závazná ve všech mších slavených za účasti lidu, a nelze ji vynechat, leda z vážného důvodu. V ostatní dny se doporučuje, zvláště v době adventní, postní a velikonoční; rovněž o různých svátcích a příležitostech, kdy se lid schází do kostela v hojnějším počtu.⁶⁶

Po homilii je vhodné zachovat krátkou chvíli ticha.

Vyznání víry

67. [43.] Vyznání víry má za cíl, aby všechny shromážděný lid odpověděl na Boží slovo zvěstované ve čteních z Písma svatého a vyložené v homilii a aby si pronášením pro slavení liturgie schváleného textu shrnujícího nauku víry připamatoval tajemství víry dříve, než je začne slavit v eucharistii.

68. [44.,31.] Vyznání víry zpívá nebo recituje kněz spolu s lidem o nedělích a slavnostech; může se říkat také při slavnostnějších příležitostech.

Zpívá-li se, začíná kněz nebo podle vhodnosti kantor nebo schola, zpívají jej však všichni společně, nebo lid střídavě se scholou.

Nezpívá-li se, recitují vyznání víry všichni společně nebo střídavě dva chóry.

⁶⁵ *Codex iuris canonici*, kán. 767, § 1; Pont. Comm. Codicis Iuris Canonici autentice interpretandi, resp. ad dubium circa can. 767 § 1: AAS 79 (1987), str. 1249; instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem, Ecclesiae de mysterio, 15. VIII. 1997, art. 3: AAS 89 (1997), str. 864.

⁶⁶ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 53: AAS 56 (1964), str. 890.

Přímluvy

69. [45.] V přímluvách neboli modlitbě věřících odpovídá lid na Boží slovo s vírou přijaté a vykonává posláni svého na křtu přijatého kněžství tím, že prosí Boha za spásu všech lidí. Je prospěšné, aby se ve mších s účastí lidu konala tato modlitba pravidelně, a to tak, aby obsahovala prosby za církve svatou, za ty, kdo nám vládnou, za ty, kdo jsou obtíženi různými těžkostmi, za všechny lidi a spásu celého světa.⁶⁷

70. [46.] Pořadí proseb je obvykle toto:

- a) za potřeby církve;
- b) za státní představitele a spásu celého světa;
- c) za ty, které tíží jakékoli nesnáze;
- d) za místní společenství.

Avšak při zvláštní příležitosti, jako je birmování, sňatek, pohřeb, může se pořadí proseb upravit s přihlédnutím k této zvláštní okolnosti.

71. [47.] Přímluvy řídí předsedající kněz od sedadla. Na začátku krátkým povzbuzením vybídne věřící k modlitbě a přímluvy zakončí závěrečnou modlitbou. Pronášené úmysly ať jsou střízlivé, sestavené s rozumnou volností a stručností a ať vyjadřují prosby celého společenství.

Přednáší je od ambonu nebo z jiného vhodného místa jáhen nebo zpěvák nebo lektor nebo věřící laik.⁶⁸

Lid přitom stojí a vyjadřuje svou účast po pronesení jednotlivých úmyslů buď společnou invokací, anebo tichou modlitbou.

C) Slavení eucharistie

72. [48.] Při poslední večeři ustanovil Kristus velikonoční oběť i hostinu. Jí se oběť kříže neustále v církvi zpřítomňuje, když kněz

⁶⁷ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 53.

⁶⁸ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 56: AAS 56 (1964), str. 890.

– zpřítomňující Krista Pána – činí totéž, co sám Pán konal a přikázal učedníkům, aby konali na jeho památku.⁶⁹

Kristus totiž vzal chléb a kalich, vzdal díky, lámal, dal svým učedníkům a řekl: Vezměte, jezte, pijte; toto je moje tělo; toto je kalich mé krve. To činite na mou památku. Proto církev uspořádala celé slavení bohoslužby oběti tak, aby odpovídalo těmto Kristovým slovům a úkonům.

1) Při přípravě darů se přináší k oltáři chléb a víno s vodou, tedy ty prvky, které Kristus bral do svých rukou.

2) V eucharistické modlitbě se vzdává díky Bohu za celé dílo spásy a přinesené dary se stávají Kristovým Tělem a Krví.

3) Lámání chleba a přijímání naznačuje, že věřící, i když je jich mnoho, z jednoho chleba přijímají Tělo a z jednoho kalicha Krev Páně, stejně jako je přijímali apoštolové z rukou samotného Krista.

Příprava darů

73. [49.] Na začátku bohoslužby oběti jsou přinášeny k oltáři dary, které se stanou Kristovým Tělem a Krví.

Především se připraví oltář neboli stůl Páně, který je středem celého slavení eucharistie.⁷⁰ Umístí se na něm korporál, purifikatorium, misál a kalich.

Potom se přinášejí dary. Je chvályhodné, aby chléb a víno přinášeli věřící. Kněz nebo jáhen je od nich přijímá na vhodném místě, aby je odnesl na oltář. Ačkoli chléb a víno určené k bohoslužbě nepřinášejí věřící ze svého jako kdysi, přece obřad přinášení darů si uchovává svůj duchovní význam a smysl.

⁶⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 47; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3a, b; AAS 59 (1967), str. 540–541.

⁷⁰ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 91; AAS 56 (1964), str. 898; instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 24; AAS 59 (1967), str. 554.

Je možné převzít zároveň i peníze nebo jiné dary přinášené věřícími pro chudé a pro kostel anebo v kostele sebrané, ty se uloží na vhodném místě mimo oltář.

74. [50.] Průvod, ve kterém se tyto dary přinášejí, je provázen zpěvem k přípravě darů (srov. č. 37, b); zpěv má trvat aspoň tak dlouho, dokud se dary neuloží na oltář. O způsobu, jakým se tento zpěv zpívá, platí totéž, co o vstupním zpěvu (srov. č. 48). Příprava darů může být vždy doprovázena zpěvem, i bez průvodu s dary.

75. [51.] Chléb a víno klade kněz na oltář a modlí se přitom předepsané modlitby. Dary položené na oltář může kněz okouřit, a potom také kříž a oltář, aby se naznačilo, že oběť církve a její modlitba stoupá jako dým kadidla před Boží tvář. Po okouření darů a oltáře mohou být jáhnem nebo jiným přísluhujícím okouření i kněz kvůli posvátné službě a lid kvůli důstojenství přijatému ve křtu.

76. [52.] Potom si kněz na straně oltáře umývá ruce. Tímto obřadem se vyjadřuje touha po vnitřní očištění.

Modlitba nad dary

77. [53.] Po položení darů na oltář a po skončení průvodních obřadů následuje výzva, aby se všichni spojili s modlitbou kněze; a modlitba nad dary je ukončením přípravy darů a přípravou na eucharistickou modlitbu.

[32.] Ve mši se recituje pouze jedna modlitba nad dary, která končí krátkým závěrem: *Skrze Krista, našeho Pána; je-li v ní ovšem ke konci zmínka o Synu: Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků.*

Lid se připojí k modlitbě a přijme ji za svou aklamací *Amen.*

Eucharistická modlitba

78. [54.] Nyní začíná střed a vrchol celého slavení eucharistie, totiž vlastní eucharistická modlitba, tj. modlitba díkůvzdání a posvěcení. Kněz vybízí lid, aby pozvedl srdce k Pánu modlitbou s díkůčiněním, a zahrnuje všechny do této modlitby, kterou vysílá jménem celého shromáždění skrze Ježíše Krista v Duchu Svatém k Bohu Otci. Smyslem této modlitby je spojení celého shromáždění věřících s Kristem ve vyznávání velikých činů Božích a v podání oběti. Eucharistická modlitba si žádá, aby jí všichni s úctou a v tichosti naslouchali.

79. [55.] Hlavní prvky, ze kterých se skládá eucharistická modlitba, se mohou rozlišit takto:

a) Díkůvzdání (vyjádřené zvláště prefací): Kněz jménem veškerého svatého lidu oslavuje Boha Otce a vzdává mu díky za celé dílo spásy nebo za jeho určitou část podle různého charakteru dne, svátku či doby.

b) Společné zvolání: Celé shromáždění se připojuje k nebeským zástupům a zpívá *Svatý, Svátý, Svátý*; tato aklamace je součástí eucharistické modlitby, pronášejí ji všichni společně s knězem.

c) Epikléze: Církev zvláštními prosbami vyprošuje působení Ducha Svatého, aby věřícími přinesené dary byly proměněny a tak se staly Kristovým Tělem a Krví a aby neposkvrněná oběť byla ke spáse těm, kdo na ní budou mít účast při svatém přijímání.

d) Zpráva o ustanovení a proměnění: Slovy a úkony Kristovými se koná oběť, kterou Kristus ustanovil při Poslední večeři, když obětoval své Tělo a Krev pod způsoby chleba a vína, dal je apoštolům k jídlu a pití a dal jim příkaz, aby nepřetržitě slavili toto tajemství.

e) Anamnéze: Církev, plníc příkaz obdržený skrze apoštoly od Krista Pána, slaví Kristovu památku vzpomínkou zvláště na jeho požehnané utrpení, slavné vzkříšení a nanebevstoupení.

f) Podání oběti: Při slavení této památky církve, a to především ta, která je tu teď shromážděna, obětuje v Duchu Svatém neposkvrněnou oběť Otci; církev usiluje dosáhnout toho, aby se věřící učili obětovat

nejen neposkvrněnou obětí, ale i sebe samy,⁷¹ aby byli den ze dne Kristem prostředníkem vedeni k sjednocení s Bohem a mezi sebou, aby tak Bůh byl všechno ve všech.⁷²

g) Prosy: Jimi se vyjadřuje, že eucharistie se slaví ve společenství s celou církví jak nebeskou, tak pozemskou a že se přináší oběť jak za ni, tak za všechny její členy, živé i mrtvé, kteří jsou povoláni k účasti na vykoupení a spasení získaném Kristovým Tělem a Krví.

h) Závěrečná doxologie: Jí se vyjadřuje oslava Boží; stvrzuje a uzavírá ji společné zvolání lidu: *Amen*.

Obřad přijímání

80. [56.] Poněvadž eucharistická slavnost je velikonoční hostina, je prospěšné, aby podle příkazu Páně věřící řádně připraveni přijímali jeho Tělo a Krev jako duchovní pokrm. K tomu směřuje lámání a jiné přípravné obřady, které bezprostředně připravují věřící k přijímání.

Modlitba Páně

81. [56.a] V modlitbě Páně se žádá o každodenní chléb, který křesťanům připomíná především chléb eucharistický; v ní se prosí za očištění od vin, aby tak svaté věci mohly být dány skutečně svatým. Kněz pronáší výzvu k modlitbě, potom se tuto modlitbu všichni věřící společně s knězem modlí, kněz sám přidává embolismus a lid připojí doxologii. Embolismus, rozvíjející poslední prosbu modlitby Páně, vyprošuje, aby celé společenství věřících bylo zbaveno moci zla.

Výzva, modlitba Páně, embolismus i doxologie se mají zpívat anebo pronášet hlasitě.

⁷¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), str. 548–549.

⁷² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), str. 548–549.

Pozdravení pokoje

82. [56.b] Následuje pozdravení pokoje, jímž církev vyprošuje pokoj a jednotu pro sebe a pro celou lidskou rodinu, a věřící tak vyjadřují církevní společenství a vzájemnou lásku, dříve než přijmou svátost.

Způsob, jakým se obřad pozdravení pokoje koná, určí biskupské konference podle povahy a obyčejů jednotlivých národů. Sluší se však, aby každý projevil pozdravení pokoje střídmě jenom sobě nejbližším.

Lámání chleba

83. [56.c] Kněz láme eucharistický chléb, je-li třeba, pomáhá mu jáhen nebo koncebrant. Úkon lámání chleba, který Kristus při poslední večeři vykonal a který v apoštolské době dal jméno celému slavení eucharistie, vyjadřuje skutečnost, že množství věřících vytváří jedno tělo (1 Kor 10,17) v přijímání z jednoho chleba života, kterým je Kristus. Lámání začíná po pozdravení pokoje a je třeba ho konat s patřičnou úctou, ale zbytečně ho neprotahovat a nepřisuzovat mu nepřiměřenou důležitost. Tento obřad je rezervován knězi a jáhnovi.

[56.e] Kněz láme chléb a vpouští část hostie do kalicha, naznačuje se tím jednota Těla a Krve Páně v díle spásy – Těla Ježíše Krista živého a oslaveného. Schola nebo kantor zpravidla zpívá nebo aspoň nahlas pronáší *Beránku Boží* a lid odpovídá. Toto vzývání doprovází lámání chleba, a proto se může opakovat, kolikrát je třeba, než se lámání dokončí. Nakonec se uzavře slovy *daruj nám pokoj*.

Přijímání

84. [56.f] Kněz se připravuje tichou modlitbou k hodnému přijetí Kristova Těla a Krve. I věřící se připravují v tiché modlitbě.

[56.g] Potom kněz věřícím ukazuje nad patenou nebo nad kalichem eucharistický chléb a zve je ke Kristově hostině. Současně vzbuzuje s věřícími úkon pokory předepsanými slovy evangelia.

85. [56.h] Je velice vhodné, aby věřící přijímali Tělo Páně z hostií proměněných v této mši, jak je povinen i sám celebrant, a v určitých případech (srov. č. 283) aby přijímali též z kalicha, čímž i skrze zname-ní lépe vynikne přijímání jako účastenství na právě konané oběti.⁷³

86. [56.i] Když kněz přijímá svátostný pokrm, začíná se zpívat zpěv k přijímání. Jeho posláním je vyjádřit jednotou hlasů duchovní jednotu přijímajících, ukázat radost srdce a zdůraznit „charakter společenství“ průvodu přistupujících k přijetí Těla Páně. Zpěv pokračuje během přijímání věřících.⁷⁴ Zpívá-li se po přijímání děkvný chvalozpěv, je třeba zpěv k přijímání včas ukončit.

Je třeba se postarat, aby také zpěváci mohli snadno přistoupit k přijímání.

87. [56.i] Pro zpěv k přijímání se může použít buď antifony z Graduale Romanum, ať už se žalmem, nebo samotné, nebo antifony se žalmem z Graduale simplex, anebo jiného vhodného zpěvu schvále-ného biskupskou konferencí. Zpívá jej buď samotný sbor, nebo sbor, či zpěvák s lidem.

Nezpívá-li se, mohou recitovat antifonu z misálu buď všichni věřící, nebo někteří z nich, nebo lektor, anebo sám kněz po svém přijímání, dříve než jde podávat věřícím.

88. [56.j] Po skončení přijímání se podle vhodnosti kněz i věřící chvíli potichu modlí. Celé shromáždění může též zpívat nějaký žalm či jiný chvalozpěv nebo hymnus.

⁷³ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 31, 32: AAS 59 (1967), str. 558–559; POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Immensae caritatis*, 29. I. 1973, č. 2: AAS 65 (1973), str. 267–268.

⁷⁴ POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Inaestimabile donum*, 3. IV. 1980, č. 17: AAS 72 (1980), str. 338.

89. [56.k,32] Jako dovršení proseb Božího lidu, jakož i celého obřadu přijímání, pronáší kněz modlitbu po přijímání, v níž prosí za užitek ze slaveného tajemství.

Ve mši je pouze jedna modlitba po přijímání, která končí krátkým závěrem:

- obrací-li se k Otci: *Skrze Krista, našeho Pána;*
 - obrací-li se k Otci, ale ke konci je v ní zmínka o Synu: *Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků;*
 - obrací-li se k Synu: *Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.*
- Lid zvoláním *Amen* přijímá modlitbu za svou.

D) Závěrečné obřady

90. [57.] K závěrečným obřadům patří:

- a) Krátká oznámení, je-li to potřeba.
- b) Pozdravení a požehnání kněze, které je o některých dnech a při některých příležitostech obohaceno a vyjádřeno žehnací modlitbou nebo jiným slavnostnějším textem.
- c) Propuštění lidu jáhnem nebo knězem, aby se každý vrátil ke svému dílu, chválil Boha a dobrořečil mu.
- d) Políbení oltáře knězem a jáhnem; potom kněz, jáhen a ostatní příslušující hlubokou úklonou pozdraví oltář.

3. kapitola

Povinnosti a služby při mši

91. [58.] Slavení eucharistie je činnost Krista a církve, svatého lidu, sjednoceného a uspořádaného pod vedením biskupa. Tato činnost přísluší celému tělu církve, je projevem celého těla a na celé tělo působí; jednotlivých údů se však týká různým způsobem podle různého stupně svěcení, úkolů a činné účasti.⁷⁵ Křesťanský lid tak jako „vyvolený rod, královské kněžstvo, svatý národ, lid patřící Bohu jako vlastnictví“ ukazuje svoji sounáležitost a hierarchické uspořádání.⁷⁶ Všichni tedy, vysvěcení služebníci i věřící laikové, ať při plnění své služby nebo úkolů konají pouze to, ale všechno to, co jim náleží.⁷⁷

I. Úkoly posvátných služebníků

92. [59.] Každé řádné slavení eucharistie je řízeno biskupem, ať už jím osobně, anebo prostřednictvím kněží, jeho pomocníků.⁷⁸

Když při shromáždění lidu je mši přítomen biskup, je velmi vhodné, aby on sám slavil eucharistii a shromáždil kolem sebe kněze jako koncelebranty posvátného úkonu.

To se děje nikoli ke zvýšení vnějšího lesku obřadu, nýbrž aby se ukázalo v živějším světle tajemství církve, která je „svátostí jednoty“.⁷⁹

Jestliže přítomný biskup sám nepředsedá slavení eucharistie, ale určí k tomu jiného, pak je vhodné, aby si na albu vzal pektorál, štólu a pluviál, sám řídil bohoslužbu slova a na konci mše udělil požehnání.⁸⁰

⁷⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26.

⁷⁶ Srov. tamtéž, č. 14.

⁷⁷ Srov. tamtéž, č. 28.

⁷⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 26, 28; konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 42.

⁷⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26.

⁸⁰ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 175–186.

93. [60.] Také kněz má v církvi ze svátostného svěcení přijatou moc přinášet oběť jako osobní zástupce Kristův (in persona Christi),⁸¹ a proto předsedá zde a nyní shromážděnému věřícímu lidu, řídí jeho modlitby, zvěstuje mu poselství spásy, sdružuje kolem sebe lid k přinášení oběti Bohu Otci skrze Krista v Duchu Svatém, věřícím dává chléb věčného života a s nimi je ho účasten. Když tedy slaví eucharistii, má sloužit Bohu a lidu důstojně a pokorně. Celým svým jednáním a pronášením svatých slov má u věřících vzbuzovat vědomí živé přítomnosti Kristovy.

94. [61.] Mezi těmi, kdo konají službu při slavení eucharistie, patří na základě přijatého svěcení hned po knězi prvé místo jáhnovi. Posvátný stav jáhnů byl totiž v církvi už od doby apoštolů ve velké úctě.⁸² Jáhen má ve mši vlastní postavení: zvěstuje evangelium, někdy má i homilii, v přímluvách pronáší úmysly, přisluhuje knězi, připravuje oltář a slouží při slavení oběti, podává věřícím eucharistii, zvláště pod způsobou vína, a dává pokyny, jak se má lid chovat a co má konat.

II. Úkoly Božího lidu

95. [62.] Při slavení mše věřící vytvářejí svatý lid, vyvolený národ, královské kněžstvo, aby Bohu vzdávali díky, aby obětovali neposkvrněnou oběť nejenom rukama kněze, nýbrž spolu s ním, a aby se učili obětovat i sami sebe.⁸³ Ať se to snaží dávat najevo hluboce zbožným cítěním a bratrskou láskou k těm, s nimiž se společně účastní bohoslužeb.

⁸¹ Srov. II. VAT. KONCIL, věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 28; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

⁸² Srov. PAVEL VI., apošt. list *Sacrum diaconatus Ordinem*, 18. VI. 1967: AAS 59 (1967), str. 697–704; *Pontificale Romanum, De Ordinatione Episcopii, presbyterorum et diaconorum*, Ed. typ. altera, 1989, č. 173.

⁸³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium* č. 48; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), str. 548–549.

Ať se proto vystříhají jakéhokoli druhu povýšenosti a odlišování v osobním životě, ať mají stále na paměti, že mají jediného Otce v nebi a že všichni jsou si proto bratry.

96. [62.] Jedno tělo vytvářejí jednak tím, že naslouchají Božímu slovu, jednak účastí na modlitbách a zpěvu, obzvláště pak společným přinášením oběti a společnou účastí na stole Páně. Tato jednota krásně vysvítá z gest a postojů, které věřící společně zachovávají.

97. [62.] Ať tedy věřící neodmítají posloužit s radostí Božímu lidu, kdykoli jsou požádáni, aby zastali při slavení mše nějakou službu nebo úkol.

III. Zvláštní služby

Služba ustanoveného akolyty a lektora

98. [65.] Akolyta je ustanoven k službě oltáře a k pomoci knězi a jáhnovi. Zvláště je mu svěřeno přichystat oltář a posvátné nádoby, a je-li to nutné, podávat věřícím Eucharistii, jejímž je mimořádným přísluhovatelem.⁸⁴

Při službě oltáři má akolyta své vlastní úkoly (srov. č. 187–193) a ty má také sám konat.

99. [66.] Lektor je ustanoven k předčítání z Písma svatého, kromě evangelia. Může také pronášet úmysly v přímluvách, a není-li přítomen žalmista, může pronášet i žalm mezi čteními.

Při slavení eucharistie má lektor vlastní úkol (srov. č. 194–198) a má ho sám vykonávat.

⁸⁴ *Codex iuris canonici*, kán. 910, § 2; instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem, Ecclesiae de mysterio, 15. VIII. 1997, art. 8: AAS 89 (1997), str. 871.

Ostatní služby

100. Není-li přítomen ustanovený akolyta, mohou být určeni k službě oltáře a k pomoci kněze a jáhna přísluhující laikové, aby nesli kříž, svíce, kadidelnici, chléb, víno, vodu; a mohou být také pověřeni k podávání svatého přijímání jako mimořádní přísluhující.⁸⁵

101. [66.] Není-li přítomen ustanovený lektor, určí se k přednesu čtení Písma svatého jiní laikové, skutečně způsobilí a pečlivě připravení k plnění tohoto úkolu, aby věřící z poslechu posvátných čtení pojali k Písmu svatému ve svém srdci něžnou a živou náklonnost.⁸⁶

102. [67.] Žalmista přednáší žalm nebo jiné biblické kantikum mezi čteními. Aby svůj úkol mohl řádně zastat, je třeba, aby uměl zpívat žalmy i správně vyslovovat a předčítat.

103. [63.] Mezi věřícími vykonává své liturgické poslání schola neboli sbor zpěváků. Pečují o správné provedení různých druhů zpěvu těch textů, které jim přísluší, a podporují činnou účast věřících na společném zpěvu.⁸⁷ To, co je řečeno o sboru zpěváků, platí přiměřeně i pro hudebníky, zvláště pro varhaníka.

104. [64.] Je dobré mít zpěváka anebo ředitele chóru, aby řídil a doprovázel zpěv lidu. Kde není sbor zpěváků, přísluší zpěvákovi vést různé zpěvy, s patřičnou účastí lidu.⁸⁸

105. [68.] Liturgickou službu konají také:

⁸⁵ Srov. POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Immensae caritatis*, 29. I. 1973, č. 1: AAS 65 (1973), str. 265–266; *Codex iuris canonici*, kán. 230, § 3.

⁸⁶ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 24.

⁸⁷ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 19: AAS 59(1967), str. 306.

⁸⁸ Srov. tamtéž, str. 306–307.

a) Sakristán, který pečlivě připravuje liturgické knihy, oděvy a všechno ostatní, čeho je třeba k slavení mše.

b) Komentátor, který věřícím podle vhodnosti krátce vysvětluje obřady a dává jim pokyny; uvádí je tak do slavení bohoslužby, aby jí lépe porozuměli. Je třeba, aby výklad komentátora byl předem připraven a vyznačoval se stručností. Při plnění svého úkolu komentátor stojí na vhodném místě před věřícími, nevystupuje ovšem na ambon.

c) Ti, kdo konají v kostele sbírku.

d) Uvaděči, kteří v některých zemích přijímají věřící u chrámových dveří, uvádějí je na místa a řídí průvody.

106. [69.] Je prospěšné, aby alespoň v katedrálách a ve větších kostelech byl určen schopný přísluhující nebo ceremoniář, který má pečovat o řádné provádění posvátných úkonů, aby je vysvěcení služebníci i věřící laikové konali důstojně, pečlivě a zbožně.

107. [70.] Liturgické služby, které nejsou vlastní knězi nebo jáhnovi a o nichž se mluví v č. 100–106, může farář nebo rektor kostela⁸⁹ svěřit liturgickým žehnáním nebo dočasným pověřením též vhodným laikům. Pokud jde o službu knězi u oltáře, je třeba zachovávat pokyny, které dal biskup pro svou diecézi.

IV. Rozdělení služeb a příprava slavení

108. Všechny úkoly předsednické služby koná vždy jeden a tentýž kněz, s výjimkou toho, co platí o mši, které je přítomen biskup (srov. č. 92).

109. [71.] Je-li více těch, kteří mohou zastávat tutéž službu, nic nebrání tomu, aby si mezi sebou rozdělili a vykonávali různé části téže služby. Např. jeden jáhen bude přednášet zpívané části, jiný přísluhovat u oltáře; je-li více čtení, je dobré rozdělit je mezi více lektorů apod. Vůbec

⁸⁹ Pont. Cons. *de Legum textibus interpretandis*, resp. ad propositum circa can. 230, § 2: AAS 86 (1994), str. 541.

se ovšem nehodí, aby si jednu část služby rozdělilo více osob: např. aby se dva střídali v předčítání jednoho čtení, s výjimkou pašijí.

110. [72.] Je-li při mši s lidem přítomen pouze jeden přísluhující, vykonává různé úkoly.

111. [73.] Na praktické přípravě každého slavení bohoslužby se mají svorně a pečlivě podílet podle misálu a jiných liturgických knih všichni, kterých se to týká z hlediska obřadů, pastoračního využití a hudby. Přípravu vede správce kostela a mají být slyšeni i věřící ve věcech, které se jich přímo týkají. Knězi, který slavení předsedá, zůstává ovšem vždy právo rozhodovat o tom, co jemu přísluší.⁹⁰

⁹⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 22.

4. kapitola

Různé způsoby slavení mše

112. [74.] Pro svůj význam má mít zajisté v místní církvi první místo mše, které předsedá biskup obklopený svým kněžstvem, jáhny a přísluhujícími laiky⁹¹ a které se plně a činně účastní svatý Boží lid. Tu se totiž obzvláště projevuje církev.

Při mši, kterou slaví biskup nebo které předsedá, aniž by slavil eucharistii, zachovávají se pokyny stanovené v knize *Caeremoniale Episcoporum*.⁹²

113. [75.] Velký význam má i mše slavená nějakým společenstvím, zvláště farním, poněvadž představuje všeobecnou církev v určité době a na určitém místě, což je zvláště patrné při společném slavení neděle.⁹³

114. [76.] Pokud jde o mše, které slaví některá společenství, zvláštní místo má mše konventní, protože je součástí denní bohoslužby, a dále mše řečená „komunitní“. I když se tyto mše neliší od ostatních nějakým zvláštním způsobem slavení, je velice vhodné, aby se slavily se zpěvem, a zvláště za plné účasti všech členů společenství, ať řeholníků, nebo kanovníků. Při takové mši má každý vykonávat službu, která mu přísluší podle přijatého svěcení nebo ustanovení k službě. Proto všichni přítomní kněží, pokud nemusí slavit mši svatou jednotlivě pro věřící a pokud je to možné, mají při ní koncebrovat. A kněží patřící k takovému společenství mohou konventní nebo komunitní

⁹¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41.

⁹² Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 119–186.

⁹³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 42; věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 28; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 26: AAS 59 (1967), str. 555.

mši koncelebrovat, i když mají povinnost z pastoračních důvodů slavit téhož dne jednotlivě mši svatou pro věřící.⁹⁴ Je totiž vhodné, aby kněží přítomní při slavení eucharistie konali službu vlastní kněžím a účastnili se tedy jako koncelebranti, oblečení v liturgických oděvech. Jinak oblékají vlastní chórový oděv nebo superpelici na talár.

I. Mše s účastí lidu

115. [77.] Pod pojmem mše s účastí lidu se rozumí mše slavená za aktivní účasti věřících. Je vhodné, aby se slavila, pokud je to možné, se zpěvem a s dostatečným počtem přísluhujících, zvláště o nedělích a zasvěcených svátcích.⁹⁵ Může se však slavit i bez zpěvu a s jedním přísluhujícím.

116. [78.] Při každé mši, je-li přítomen jáhen, koná své úkoly. Kněží má obvykle přísluhovat akolyta, lektor a zpěvák. Obřady, které se dále popisují, předpokládají i větší počet přísluhujících.

Co je třeba připravit

117. [79.] Oltář se pokryje alespoň jedním bílým plátnem. Na oltář nebo vedle něho se při každém slavení postaví alespoň dvě svíce, ale může se užívat i čtyř nebo šesti svící, zejména při mši v neděli nebo zasvěcený svátek. Jestliže slaví mši diecézní biskup, užívá se sedmi svícňů s rozzatými svíčkami. Dále má být na oltáři nebo blízko něho kříž s podobou ukřižovaného Krista. Svíce a kříž s podobou ukřižovaného Krista se mohou přinést při vstupním průvodu. Na oltář se může položit evangeliář odlišný od knihy s ostatními čteními, pokud se nenese také při vstupním průvodu.

⁹⁴ POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), str. 565.

⁹⁵ Tamtéž, č. 26: AAS 59 (1967), str. 555; srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 16, 27: AAS 59 (1967), str. 305, 308.

118. [80.] Také se připraví:

a) u sedadla pro kněze: misál a případně kniha se zpěvy;

b) na ambonu: lekcionář;

c) na přípravném stolku: kalich, korporál, purifikatorium a podle potřeby pala; patena, a je-li třeba, také ciborium; chléb pro přijímání předsedajícího kněze, jáhna, přísluhujících a lidu; konvičky s vínem a vodou, pokud je věřící nepřinášejí v průvodu k přípravě darů; nádoba s vodou, pokud se koná obřad pokropení lidu; tácek, kterého se užívá při podávání svatého přijímání věřícím, a věci nutné k umývání rukou.

Kalich je vhodné přikrýt velem, které může být v barvě dne nebo bílé.

119. [81.] V sakristii se připraví posvátná roucha (srov. 337–341) pro kněze, jáhna a ostatní přísluhující podle toho, jakým způsobem bude mše slavena:

a) pro kněze: alba, štóla, ornát;

b) pro jáhna: alba, štóla a dalmatika (není-li však dalmatika k dispozici nebo při menší slavnosti, nemusí se užívat);

c) pro ostatní přísluhující: alby nebo jiné v jednotlivých krajích právoplatně užívané oděvy.⁹⁶

Všichni, kdo oblékají albu, použijí cingula a humerálu, pokud je to s ohledem na formu alby třeba.

Koná-li se na začátku průvod, připraví se také evangeliář; o nedělích a svátcích též kadidelnice s ložkou a kadidlem, pokud se užívá kadidlo; kříž, který má být nesen v průvodu, a svícny s rozžatými svíčkami.

A) Mše bez jáhna

Úvodní obřady

120. [82.] Když se lid shromáždí, kněz a přísluhující oblečení v posvátná roucha přistupují k oltáři v tomto pořadí:

⁹⁶ Instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem *Ecclesiae de mysterio*, 15. VIII. 1997, art. 6: AAS 89 (1997), str. 869.

a) přísluhující s kouřící kadidelnicí, pokud se při mši bude užívat kadidla;

b) přísluhující nesoucí rozžaté svíce a mezi nimi akolyta nebo jiný přísluhující s křížem;

c) akolyté a ostatní přísluhující;

d) lektor, který může nést poněkud pozdvihnutý evangeliář, nikoli ovšem lekcionář;

e) kněz, který bude slavit tuto mši.

Používá-li se kadidla, dříve než průvod vyjde, kněz nasype kadidlo do kadidelnice a požehná znamením kříže, nic přitom neříká.

121. [83.] Zatímco se průvod ubírá k oltáři, zpívá se vstupní zpěv (srov. č. 47–48).

122. [84.] Po příchodu k oltáři kněz a přísluhující pozdraví oltář hlubokou úklonou.

Pokud byl v průvodu nesen kříž s podobou ukřižovaného Krista, může se postavit vedle oltáře, aby posloužil jako oltářní kříž, který ovšem musí být pouze jeden, nebo se odloží na důstojné místo. Svícny se umístí na oltář nebo vedle oltáře. Evangeliář se položí na oltář.

123. [85.] Kněz přistoupí k oltáři a uctí jej políbením. Potom, uzná-li za vhodné, okouří kříž a oltář, přitom oltář obchází.

124. [86.] Po skončení tohoto obřadu jde k sedadlu. Po dokončení vstupního zpěvu, zatímco všichni stojí, znamenají se kněz i věřící znamením kříže. Kněz přitom říká: *Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svátého*. Lid odpoví: *Amen*.

Potom kněz obrácen k lidu rozpíná ruce a zdraví lid některým ze stanovených pozdravů. Kněz nebo někdo z přísluhujících může také stručně uvést věřící do mše toho dne.

125. [87.] Následuje úkon kajicnosti. Potom se zpívá nebo recituje *Kyrie*, podle rubrik (srov. č. 52).

126. [87.,53.] Pokud je předepsáno, zpívá se nebo recituje Sláva na výsostech Bohu (č. 53).

127. [88.] Potom kněz vyzve lid k modlitbě – se sepjatýma rukama pronáší: *Modleme se*. Všichni společně s knězem se chvíli potichu modlí. Potom s rozpjatýma rukama kněz říká vstupní modlitbu a po jejím ukončení lid zvolá: *Amen*.

Bohoslužba slova

128. [89.] Když skončí modlitba, všichni si sednou. Kněz může krátce uvést věřící do bohoslužby slova. Lektor jde k ambonu a z lektionáře, který už tam byl položen přede mší, předčítá první čtení a všichni mu naslouchají. Na konci lektor pronáší aklamaci: *Slyšeli jsme slovo Boží*, a všichni odpovídají: *Bohu díky*.

Podle vhodnosti může následovat krátká chvíle ticha, aby všichni krátce uvažovali o tom, co vyslechli.

129. [90.] Když skončí čtení, žalmista nebo sám lektor pronáší verše žalmu a lid obvykle vkládá odpověď.

130. [91.] Je-li před evangeliem ještě druhé čtení, lektor je předčítá také od ambonu, zatímco všichni naslouchají a nakonec odpovídají na aklamaci stejně, jak je uvedeno v č. 128. Potom se může, podle vhodnosti, zachovat chvíle ticha.

131. [92.] Pak všichni vstanou a zpívá se *Aleluja* nebo jiný zpěv, jak to vyžaduje liturgická doba (srov. č. 62–64).

132. [93.] Zatímco se zpívá *Aleluja* nebo jiný zpěv, kněz vkládá a žehná kadidlo, pokud se ho užívá. Potom s rukama sepjatýma a hluboce skloněn před oltářem potichu říká: *Očisť mi srdce i ústa*.

133. [94.] Potom vezme evangeliář, je-li na oltáři, a za přísluhujícími laiky, kteří mohou nést kadidelnicí a svíce, jde k ambonu. Evangeliář

nese poněkud pozdvihnutý. Všichni přítomní se obrátí k ambonu a vzdají tak poctu Kristovu evangeliu.

134. [95.] Na ambonu kněz otevře knihu a se sepjatýma rukama řekne: *Pán s vámi*. Lid odpoví: *I s tebou*. Potom řekne: *Slova svatého evangelia*, znamená křížem knihu a pak sebe na čele, ústech a prsou; spolu s ním se znamenají křížem i všichni ostatní. Lid zvolá: *Sláva tobě, Pane*. Kněz, používá-li kadidla, knihu okouří (srov. č. 276–277). Potom čte evangelium, a když skončí, pronáší aklamaci: *Slyšeli jsme slovo Boží*, a všichni odpovídají: *Chvála tobě, Kriste*. Kněz políbí knihu a řekne potichu: *Radostná Boží zvěst ať nás osvobodí od hříchů*.

135. [96.] Není-li přítomen lektor, čte kněz sám vstoje z ambonu všechna čtení a žalm. Tamtéž vkládá a žehná kadidlo, užívá-li se ho, a hluboce skloněn říká: *Očist' mi srdce i ústa*.

136. [97.] Kněz vstoje od sedadla anebo z ambonu, nebo podle vhodnosti z jiného místa pronáší homilii; po jejím skončení se může, podle vhodnosti, zachovat chvíle ticha.

137. [98.] Vyznání víry zpívá nebo recituje kněz společně s lidem (srov. č. 68); všichni přítomní stojí. Při slovech *Skrze Ducha Svatého ... stal se člověkem* se všichni hluboce skloní; o slavnosti Zvěstování a Narození Páně poklekají.

138. [99.] Po vyznání víry kněz vstoje u sedadla, se sepjatýma rukama, krátce vyzve věřící k modlitbě přímluv. Potom jáhen nebo zpěvák nebo lektor nebo někdo jiný z ambonu nebo z jiného vhodného místa pronáší jednotlivé úmysly proseb; lid se podílí tak, jak mu přísluší. Nakonec kněz s rozpjatýma rukama uzavře prosby modlitbou.

Slavení eucharistie

139. [100.] Po skončení přímluv si všichni sednou a začíná zpěv k přípravě darů (srov. č. 74).

Akolyta nebo jiný přísluhující laik klade na oltář korporál, purifikatorium, kalich, palu a misál.

140. [101.] Je vhodné, aby spoluúčast věřících byla vyjádřena přinášením chleba a vína k slavení eucharistie nebo i jiných darů ve prospěch kostela a chudých.

Dary věřících přijímá kněz za pomoci akolyty nebo jiného přísluhujícího. Chléb a víno k eucharistii se přinesou k celebrantovi a ten je klade na oltář; ostatní dary se položí na jiné vhodné místo (srov. č. 73).

141. [102.] Kněz u oltáře vezme patenu s chlebem, drží ji oběma rukama poněkud pozdviženou nad oltářem a modlí se potichu: *Požehnaný jsi, Hospodine*. Potom patenu s chlebem položí na korporál.

142. [103.] Potom kněz stojí na straně oltáře, přísluhující mu podá konvičky a kněz nalévá do kalicha víno a trochu vody a modlí se potichu: *Jako se tato voda spojuje*. Vráť se do středu oltáře, drží kalich oběma rukama poněkud pozdvihnutý a modlí se potichu: *Požehnaný jsi, Hospodine*. Potom kalich položí na korporál, a pokud to uzná za potřebné, přikryje ho palou.

Pokud se nezpívá zpěv k přípravě darů ani nehrají varhany, může kněz při kladení chleba a vína pronášet příslušný text nahlas a lid připojuje aklamaci: *Požehnaný jsi, Bože, navěky*.

143. [104.] Když postavil kalich na oltář, modlí se kněz hluboce skloněn potichu: *S duší pokornou*.

144. [105.] Potom, používá-li se kadidlo, vloží ho do kadidelnice, mlčky požehná a okouří dary, kříž a oltář. Přísluhující se postaví po straně oltáře, okouří kněze a potom lid.

145. [106.] Po modlitbě *S duší pokornou* nebo po okouřování stojí kněz na straně oltáře, přísluhující mu lije vodu na ruce. Kněz si je umývá a potichu recituje: *Smyj ze mne, Bože*.

146. [107.] Potom se vrátí do středu oltáře; obrácen k lidu rozepne a sepne ruce a vybidne lid k modlitbě. Lid vstane a odpoví: *Ať ji přijme.* Potom kněz s rozpjatýma rukama pronáší modlitbu nad dary. Na jejím konci lid zvolá: *Amen.*

147. [108.] Pak kněz začne eucharistickou modlitbu. Podle rubrik (srov. č. 365) vybere jednu z těch, které jsou v misálu nebo schválené Apoštolským stolcem. Eucharistická modlitba svou povahou vyžaduje, aby ji pronášel na základě svého svěcení jen kněz. Lid se ovšem ke knězi s vírou a v tichosti připojuje a během eucharistické modlitby se podílí pronášením odpovědí v dialogu před prefací, *Svatý*, aklamace po proměnění a aklamace *Amen* po závěrečné doxologii, popřípadě jiných aklamací schválených biskupskou konferencí a potvrzených Svatým stolcem.

Je velmi vhodné, aby kněz ty části eucharistické modlitby, které jsou opatřeny notami, pronášel zpěvem.

148. [108.] Na začátku eucharistické modlitby kněz rozepne ruce a zpívá nebo říká: *Pán s vámi*, lid odpovídá: *I s tebou*; při slovech: *Vzhůru srdce* pozvedá ruce, lid odpovídá: *Máme je u Pána*. Kněz s rozpjatýma rukama dodává: *Vzdávejme díky Bohu, našemu Otci*, lid odpovídá: *Je to důstojné a spravedlivé*. Potom kněz s rozpjatýma rukama pokračuje prefací; po jejím skončení sepne ruce a spolu se všemi přítomnými zpívá nebo hlasitě říká: *Svatý* (srov. č. 79b).

149. [109.] Kněz pokračuje v eucharistické modlitbě podle rubrik, které jsou obsaženy v textu těchto modliteb.

Slaví-li mši biskup, v eucharistických modlitbách po slovech *naším papežem N* říká: *se mnou, tvým služebníkem*, nebo po slovech *našeho papeže N* říká: *na mne, svého služebníka*. Slaví-li však biskup mši mimo svou diecézi, po slovech *naším papežem N* přidává *se mnou, tvým služebníkem, a s mým bratrem N, biskupem této N diecéze*, nebo po slovech *našeho papeže N* přidává *na mne, svého služebníka, a na mého bratra N, biskupa této N diecéze*.

Jméno diecézního biskupa nebo jemu na roveň postaveného se vkládá takto: *s naším biskupem* (nebo *vikářem, prelátem, prefektem*,

opatem) N, anebo: *na našeho biskupa* (nebo *vikáře, preláta, prefekta, opata*) N.

Mohou se uvádět také jména biskupa koadjutora a pomocných biskupů, ne však jiných snad přítomných biskupů; je-li více pomocných biskupů, uvádějí se společně beze jména: *s naším biskupem N a jeho pomocnými biskupy* (*na našeho biskupa N a jeho pomocné biskupy*).

V jednotlivých eucharistických modlitbách se mají tyto vsuvky upravit s ohledem na jazykové normy.

150. [109.] Krátce před proměňováním může přísluhující upozornit věřící zazvoněním. Rovněž může zazvonit, způsobem v místě obvyklým, při každém pozdvihování.

Užívá-li se kadidlo, při pozdvihování hostie a kalicha po proměňování je přísluhující okouří.

151. Po proměňování, když kněz řekne: *Tajemství víry*, lid pokračuje aklamací, použije jeden z předepsaných textů.

Na konci eucharistické modlitby vezme kněz patenu s hostií a kalich, obojí drží pozdvížené a sám pronáší doxologii: *Skrze něho*. Lid na konci zvolá: *Amen*. Potom kněz položí patenu a kalich na korporál.

152. [110.] Po doxologii na konci eucharistické modlitby kněz s rukama sepjatýma vybídne k modlitbě Páně a potom se ji s rozpjatýma rukama modlí spolu s lidem.

153. [111.] Po modlitbě Páně kněz s rozpjatýma rukama sám recituje nebo zpívá embolismus *Vysvobod nás*; po jeho ukončení lid zvolá: *Neboť tvé je království*.

154. [112.] Potom kněz s rozpjatýma rukama hlasitě pronáší modlitbu *Pane Ježíši Kriste, tys řekl*. Po ní rozpíná a spíná ruce a zvěstuje pokoj slovy: *Pokoj Páně ať zůstává vždycky s vámi*. Lid odpoví: *I s tebou*. Potom, uzná-li to za vhodné, kněz dodá: *Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje*.

Kněz může dát pozdravení pokoje přísluhujícím, vždycky však zůstává v presbytáři, aby nerušil slavení mše; stejně tak, chce-li dát

pozdravení pokoje několika málo věřícím. Všichni si projevují lásku a pokoj způsobem stanoveným biskupskou konferencí. Při pozdravení pokoje se může říci: *Pokoj s tebou* a odpovědět: *Amen*.

155. [113.] Potom kněz vezme hostii, láme ji nad patenou, částku z ní vpustí do kalicha a potichu se modlí: *Svatost Kristova Těla*. Přitom sbor a lid zpívají nebo recitují *Beránku Boží* (srov. č. 83).

156. [114.] Potom se kněz se sepjatýma rukama potichu modlí před přijímáním: *Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého* nebo *Pro tvou lásku tě prosím*.

157. [115.] Po této modlitbě kněz poklekne, vezme hostii, drží ji poněkud pozdviženou nad patenou nebo nad kalichem a říká obrácen k lidu: *Hle, Beránek Boží* a spolu s lidem přidá: *Pane, nezasloužím si*.

158. [116.] Potom obrácen k oltáři kněz řekne potichu: *Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému* a uctivě přijímá Tělo Kristovo. Potom vezme kalich, potichu řekne: *Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému* a uctivě přijme Krev Kristovu.

159. [119.] Zatímco kněz přijímá svátost, začíná se zpěv k přijímání (srov. č. 86).

160. [117.] Potom kněz vezme patenu nebo ciborium a přistoupí k přijímajícím, kteří přicházejí zpravidla průvodem.

Není dovoleno, aby si věřící sami brali Tělo Páně a posvátný kalich, tím méně aby si je podávali mezi sebou z ruky do ruky. Věřící přijímají vkleče nebo vstoje, podle pokynů biskupské konference; přijímají-li vstoje, doporučuje se před přijetím svátosti nějaký, těmito pokyny stanovený projev úcty.

161. [117.–118.] Podává-li se pouze pod způsobou chleba, kněz ukáže každému zvlášť poněkud pozdviženou hostii se slovy: *Tělo Kristovo*. Přijímající odpoví: *Amen* a přijme svátost do úst, nebo kde je to do-

voleno, na ruku, podle vlastního rozhodnutí. Když přijímající dostane Tělo Kristovo, hned je přijme.

Při přijímání pod obojí způsobou se zachová obřad popsany na svém místě (srov. č. 284–287).

162. Při rozdávání svatého přijímání mohou knězi pomáhat jiní přítomní kněží. Nejsou-li přítomni a počet přijímajících je příliš velký, může si kněz přizvat na pomoc mimořádné přísluhovatele, tj. řádně ustanoveného akolytu nebo též jiné věřící, pověřené pro tento případ.⁹⁷ V případě nutnosti může kněz vhodné věřící pro tento případ pověřit.⁹⁸

Tito přísluhující nepřístupují k oltáři dříve, než kněz přijal Tělo Kristovo, a nádoby obsahující Eucharistii určenou pro podávání věřícím přijmou vždy z rukou celebrujícího kněze.

163. [120.] Když skončí podávání, zbude-li Krev Páně, přijme ji sám kněz hned všechnu u oltáře; pokud ovšem zbudou proměněné hostie, buď je přijme u oltáře, nebo odnese na místo určené k uchovávání Eucharistie.

Po návratu k oltáři kněz posbírá úlomky, pokud se vyskytnou, a potom, stoje na straně oltáře nebo u stolku, očistí patenu nebo ciborium nad kalichem. Potom čistí kalich, přitom se potichu modlí: *Přijetí svátosti tvého Těla a Krve*, a vytré jej purifikatoriem. Očištěné nádoby, pokud se čistily na oltáři, odnáší přísluhující na stolek. Nádoby k očištění, zvláště když je jich více, se mohou ponechat na korporálu vhodně přikryté na oltáři nebo na stolku a vyčistit hned po mši po propuštění lidu.

164. [121.] Kněz se pak odebere na sedadlo. Všichni mohou chvíli setrvat v posvátném mlčení nebo zpívat žalm nebo jinou píseň chvály nebo hymnus (srov. č. 88).

⁹⁷ POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Inaestimabile donum*, 3. IV. 1980, č. 10: AAS 72 (1980), str. 336; instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem Ecclesiae de mysterio, 15. VIII. 1997, art. 8: AAS 89 (1997), str. 871.

⁹⁸ *Missale Romanum*, Ed. typ. tertia 2002, Appendix III, Ritus ad deputandum ministrum sacrae Communionis ad actum distribuendae, str. 1253.

165. [122.] Kněz potom vstoje obrácen k lidu u sedadla nebo u oltáře se sepjatýma rukama říká: *Modleme se*, a s rozpjatýma rukama pronáší modlitbu po přijímání. Na konci modlitby lid dodá: *Amen*.

Závěrečné obřady

166. [123.] Po modlitbě po přijímání je možné, pokud je třeba, zařadit stručná oznámení pro věřící.

167. [124.] Kněz s rozpjatýma rukama pak zdraví lid slovy: *Pán s vámi* a lid mu odpovídá: *I s tebou*. Kněz znovu spíná ruce a hned, s levou rukou položenou na prsou a pravou pozdviženou, říká: *Požehnej vás všemohoucí Bůh*, dělá přitom nad lidem znamení kříže a pokračuje: *Otec i Syn i Duch Svatý*. Všichni odpovídají: *Amen*.

V některých dnech a při některých příležitostech se vkládá podle rubrik před tuto žehnací formuli slavnostnější formule anebo žehnací modlitba.

Biskup žehná příslušnou formulí a dělá přitom nad lidem třikrát znamení kříže.⁹⁹

168. [124.] Hned po požehnání kněz se sepjatýma rukama dodá: *Jděte ve jménu Páně*, a všichni odpovědí: *Bohu díky*.

169. [125.] Potom kněz uctí oltář políbením, spolu s přísluhujícími laiky se oltáři hluboce ukloní, a spolu s nimi odchází.

170. [126.] Jestliže po mši následuje nějaký liturgický úkon, vynechávají se závěrečné obřady, tj. pozdrav, požehnání a propuštění.

B) Mše s jáhnem

171. [127.] Když je slavení eucharistie přítomen liturgicky oblečený jáhen, vykonává svou službu:

⁹⁹ *Caeremoniale Episcoporum*, č. 1118–1121.

- a) přisluhuje knězi a jde po jeho boku;
- b) u oltáře přisluhuje jak u kalicha, tak u knihy;
- c) pronáší evangelium a na pokyn celebrujícího kněze může mít homilii (srov. č. 66);
- d) dává věřícím vhodné pokyny a pronáší úmysly v přímlovách;
- e) pomáhá celebrujícímu knězi při rozdávání svatého přijímání a čistí a ukládá posvátné nádoby;
- f) podle potřeby koná služby jiných přisluhujících, není-li nikdo z nich přítomen.

Úvodní obřady

172. [128.] Jáhen nese poněkud pozdvižený evangeliář a jde k oltáři před knězem; jinak jde po jeho boku.

173. [129.] Nese-li evangeliář, po příchodu k oltáři nedělá úklonu a hned k němu přistoupí, položí tam evangeliář a spolu s knězem oltář políbí.

Pokud však nenese evangeliář, dělá před oltářem obvyklým způsobem spolu s knězem hlubokou úklonu a spolu s ním oltář políbí.

Potom, užívá-li se kadidla, přisluhuje knězi při vkládání kadidla a při okouření kříže a oltáře.

174. [130.] Po okouření oltáře jde s knězem k sedadlům a tam zůstává po jeho boku, aby mu podle potřeby posloužil.

Bohoslužba slova

175. [131.] Zatímco se zpívá *Aleluja* nebo jiný zpěv, přisluhuje jáhen knězi při vkládání kadidla, pokud se ho používá, a potom hluboce skloněn před knězem žádá o požehnání, říkáje polohlasitě: *Prosím o požehnání.* Kněz mu žehná slovy: *Ať ti Bůh očistí srdce.* Jáhen se znamená znamením kříže a odpoví: *Amen.* Potom jde pro evangeliář položený na oltáři, ukloní se oltáři, vezme evangeliář a poněkud pozdvižený ho nese k ambonu; před ním jdou turiferář s dýmající kadidelnicí a při-

sluhující s rozžatými svícemi. Jáhen se sepjatýma rukama pozdraví lid slovy: *Pán s vámi*, potom říká: *Slova svatého evangelia*, přitom žehná palcem knihu a pak sebe na čele, ústech a prsou, okouří knihu a čte evangelium. Po přečtení zvolá: *Slyšeli jsme slovo Boží*, a všichni odpoví: *Chvála tobě, Kriste*. Potom knihu políbí, říká potichu: *Radostná Boží zvěst*, a vrací se ke knězi.

Přisluhuje-li jáhen biskupovi, buď donese knihu k políbení jemu, nebo ji políbí sám, říká potichu: *Radostná Boží zvěst*. Při slavnostnějších příležitostech, podle vhodnosti, biskup evangeliařem uděluje lidu požehnání.

Evangeliař se pak může odnést na stolek nebo na jiné vhodné místo.

176. [34] Není-li přítomen jiný vhodný lektor, čte jáhen také ostatní čtení.

177. [132.] Po úvodní výzvě kněze pronáší jáhen, obvykle z ambonu, jednotlivé úmysly přímluv.

Slavení eucharistie

178. [133.] Po skončení přímluv, zatímco kněz zůstává u sedadla, jáhen připravuje oltář za pomoci akolyty; péče o posvátné nádoby je však vyhrazena jemu. Přisluhuje též knězi při přejímání darů, které přinášejí zástupci lidu. Potom podá knězi patenu s chlebem k proměnění, nalévá víno a trochu vody do kalicha, říká přitom potichu: *Jako se tato voda*, a potom ho rovněž podá knězi. Tuto přípravu kalicha může vykonat i u stolku. Užívá-li se kadidla, přisluhuje knězi při okouřování darů, kříže a oltáře; a potom buď on, nebo akolyta okouří kněze a lid.

179. [134.] Během eucharistické modlitby stojí jáhen poblíž kněze, poněkud za ním, aby v případě potřeby posloužil u kalicha nebo u misálu.

Od epikléze až do pozdvihování kalicha jáhen zpravidla zůstává klečet. Je-li přítomno více jáhnů, může jeden z nich před proměňová-

ním vložit kadidlo do kadidelnice a při pozdvihování hostie a kalicha okuřovat.

180. [135.] Při závěrečné doxologii eucharistické modlitby stojí po boku kněze, a zatímco kněz pozvedá patenu s hostií, drží pozdvižený kalich, dokud lid neřekne: *Amen*.

181. [136.] Když kněz dokončil modlitbu před pozdravením pokoje a výzvu: *Pokoj Páně ať zůstává vždycky s vámi*, a lid odpověděl: *I s tebou*, jáhen podle vhodnosti vyzve k vzájemnému pozdravení pokoje, se sepjatýma rukama a obrácen k lidu pronáší: *Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje*. Sám toto pozdravení přijímá od kněze a může je dát jiným přísluhujícím ve své blízkosti.

182. [137.] Po přijímání kněze přijímá jáhen od kněze pod obojí způsobou a potom knězi pomáhá při podávání lidu. Podává-li se pod obojí způsobou, podává přijímajícím z kalicha, když skončí podávání, sám z něho hned u oltáře přijme všechnu zbývající Krev Kristovu; je-li třeba, pomohou mu jiní jáhnové a kněží.

183. [138.] Po skončení podávání vrací se jáhen s knězem k oltáři, posbírání úlomky, pokud nějaké zůstaly, a potom odnáší kalich a ostatní posvátné nádoby na stolec, kde je očistí a upraví. Kněz se mezitím odebere k sedadlu. Je však možné ponechat tyto nádoby vhodně zakryté na korporálu na stolku a hned po mši je po propuštění lidu vyčistit.

Závěrečné obřady

184. [139.] Po modlitbě po přijímání může jáhen, pokud je třeba, sdělit lidem stručná oznámení, nechce-li je ovšem sdělit kněz sám.

185. [140.] Před požehnáním, užívá-li se žehnací modlitba nebo slavnostní žehnací formule, vyzve jáhen věřící: *Skloněte se před Bohem a přijměte požehnání*. Po kněžském požehnání jáhen propouští lid, se sepjatýma rukama a obrácen k lidu, slovy: *Jděte ve jménu Páně*.

186. [141.] Potom spolu s knězem políbí oltář a po vykonání hluboké úklony odchází stejným způsobem, jako přišel.

C) Služba akolyty

187. [142.] Služby, které může konat akolyta, jsou různé a mnohé z nich je někdy třeba vykonat ve stejnou chvíli. Je proto vhodné rozdělit tyto služby mezi několik akolytů. Je-li však přítomen pouze jeden akolyta, vykonává to, co je důležitější, a ostatní se rozdělí mezi více přísluhujících.

Úvodní obřady

188. [143.] Při příchodu k oltáři může nést kříž uprostřed dvou přísluhujících nesoucích rozžaté svíce a postaví kříž poblíž oltáře, aby byl oltářním křížem, nebo ho uloží na důstojné místo. Potom se odebere na své místo v presbytáři.

189. [144.] Při bohoslužbě přísluhuje knězi nebo jáhnovi, kdykoli je třeba držet jim knihu anebo prokázat jinou službu. Je proto vhodné, aby vždy zaujal takové místo, odkud by mohl co nejlépe plnit své poslání, ať u sedadla, nebo u oltáře.

Slavení eucharistie

190. [145.] Není-li přítomen jáhen, po přímluvách, zatímco kněz zůstává u sedadla, připraví akolyta na oltáři korporál, purifikatorium, kalich, palu a misál. Potom, je-li třeba, pomáhá knězi při přejímání darů od zástupců lidu, přináší k oltáři chléb a víno a podává je knězi. Používá-li se kadidla, předává knězi kadidelnici a přísluhuje mu při okouřování darů, kříže a oltáře. Potom okouří kněze a lid.

191. [146.] Řádně ustanovený akolyta, může, je-li to nutné, pomáhat knězi jako mimořádný přísluhovatel při podávání svatého přijímání.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Srov. PAVEL VI., apošt. list *Ministeria quaedam*, 15. VIII. 1972: AAS 64 (1972), str. 532.

Podává-li se pod obojí způsobou, není-li přítomen jáhen, podává přijímáním kalich nebo ho drží, podává-li se namáčením.

192. [147.] Po přijímání pomáhá řádně ustanovený akolyta knězi nebo jáhnovi očistit a upravit posvátné nádoby. Pokud ovšem není přítomen jáhen, odnese akolyta posvátné nádoby na stolek a tam je obvyklým způsobem vyčistí a upraví.

193. Na konci mše akolyta a ostatní příslušující spolu s jáhnem a knězem odcházejí průvodem do sakristie, stejným způsobem a v pořadí, jak přišli.

D) Služba lektora

Úvodní obřady

194. [148.] Při příchodu k oltáři, není-li přítomen jáhen, může lektor, oblečen jako obvykle, nést poněkud pozdvihnutý evangeliář; tehdy jde před knězem, jinak s ostatními příslušujícími.

195. [149.] Po příchodu k oltáři pozdraví ho spolu s ostatními hlubokou úklonou. Nese-li evangeliář, přistoupí k oltáři a evangeliář na něj položí. Potom odejde na své místo v presbytáři spolu s ostatními příslušujícími.

Bohoslužba slova

196. [150.] Čte z ambonu čtení před evangeliem; pokud není přítomen žalmista, může přednášet také responsoriální žalm po prvním čtení.

197. [151.] Není-li přítomen jáhen, může lektor po úvodní výzvě kněze pronášet z ambonu jednotlivé úmysly přímluv.

198. [152.] Nezpívá-li se vstupní zpěv nebo zpěv k přijímání a ani antifony uvedené v misálu nerecitují věřící společně, může je ve vhodnou chvíli pronášet lektor (srov. č. 48,87).

II. Koncelebrovaná mše

199. [153.] Koncelebrace velmi vhodně naznačuje jednotu kněžství a oběti, jakož i celého Božího lidu. Výslovně je předeepsána: při svěcení biskupa a kněží, při žehnání opata a při svěcení olejů.

Doporučuje se, pokud kvůli věřícím není nutné nebo vhodné slavit více mší jednotlivě:

- a) na Zelený čtvrtek při večerní mši na památku Večeře Páně;
- b) na koncilech, při setkáních biskupů a na synodách;
- c) při konventní mši a při hlavní mši v kostelech a kaplích;
- d) při jakýchkoli setkáních kněží jak světských, tak řeholních.¹⁰¹

Každý kněz však může slavit eucharistii jednotlivě, nikoli ovšem v době, kdy je v témž kostele nebo kapli koncelebrace. Ale mši na Zelený čtvrtek a o velikonoční vigilií není dovoleno slavit individuálně.

200. Cestující kněží ať jsou ochotně přijímáni ke koncelebrování eucharistie, je-li známo, že jsou kněžími.

201. [154.] Kde je velký počet kněží, může být koncelebrace i vícekrát téhož dne, pokud je to nutné nebo pastoračně užitečné; musí však časově následovat za sebou anebo na různých posvátných místech.¹⁰²

202. [155.] Biskup má právo stanovit ve všech kostelech a kaplích své diecéze okolnosti a podmínky koncelebrace.

203. [157.] Zvláště je třeba vážit si koncelebrace, při níž kněží patřící do diecéze koncelebrují s vlastním biskupem, při stacionární mši zejména o větších slavnostech liturgického roku, při mši spojené se svěcením nového biskupa diecéze nebo jeho koadjutora či pomocného biskupa, na Zelený čtvrtek při svěcení olejů a při večerní mši

¹⁰¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 57; *Codex iuris canonici*, kán. 902.

¹⁰² Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 47; AAS 59 (1967), str. 566.

na památku Večeře Páně, při oslavě svatého zakladatele místní církve nebo patrona diecéze, při výročí biskupa, jakož i při synodě nebo pastorační vizitaci.

Z téhož důvodu se doporučuje koncelebrace, kdykoli se scházejí kněží s vlastním biskupem, ať už při duchovních cvičeních, anebo na jiných setkáních. V takových případech se ještě zjevněji projevuje jednota kněžství a církve, která je vlastní každé koncelebraci.¹⁰³

204. [158.] Ze zvláštního důvodu – pro význam obřadů nebo slavnosti – je dána možnost týž den víckrát slavit mši nebo koncelebrovat v těchto případech:

a) Kdo slavil nebo koncelebroval na Zelený čtvrtek mši při svěcení olejů, může slavit nebo koncelebrovat i večerní mši na památku Večeře Páně.

b) Kdo slavil nebo koncelebroval první mši ve Velikonoční noci, může slavit nebo koncelebrovat druhou mši v den slavnosti Zmrtvýchvstání Páně.

c) O slavnosti Narození Páně mohou všichni kněží slavit nebo koncelebrovat tři mše, pokud se slaví v dobu k tomu určenou.

d) V den Vzpomínky na všechny věrné zemřelé mohou všichni kněží slavit nebo koncelebrovat tři mše, pokud je to v rozdílnou dobu a dodrží, co je stanoveno ohledně aplikace úmyslu při druhé a třetí mši.¹⁰⁴

e) Kdo koncelebruje na synodě, při vizitaci nebo při kněžských shromážděních s biskupem nebo s jeho zástupcem, může na základě rozhodnutí biskupa slavit další mši pro věřící. Obdobně to platí i pro shromáždění řeholníků s vlastním ordinářem.

205. [159.] Koncelebrovaná mše je uspořádána při každém způsobu slavení podle stejných předpisů jako mše slavená jednotlivě (srov. č. 112–198); je ovšem třeba zachovat nebo změnit, co je dále uvedeno.

¹⁰³ Srov. KONGREGACE PRO RITY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), str. 565.

¹⁰⁴ Srov. BENEDIKT XV., apošt. konst. *Incrumentum altaris sacrificium*, 10. VIII. 1915: AAS 7 (1915), str. 401–404.

206. [156.] Nikdo nesmí přistupovat ani být připuštěn ke koncelebraci, když mše již začala.

207. V presbytáři se připraví:

- a) sedadla a texty pro koncelebrující kněze;
- b) na stolku: dostatečně velký kalich nebo více kalichů.

208. [160.] Není-li přítomen jáhen, vykonají jemu vlastní úkoly někteří z koncelebrantů.

Nejsou-li přítomni ani další přísluhující, mohou se jim vlastní úkoly svěřit jiným způsobilým věřícím; jinak je vykonají někteří z koncelebrantů.

209. [161.] Koncelebranti oblečou v sakristii nebo na jiném vhodném místě posvátná roucha, jako když slaví mši jednotlivě. V odůvodněných případech, např. pro větší počet koncelebrujících a nedostatek rouch, nemusí koncelebranti mít ornát, postačí štóla na albě. Hlavní celebrant obléká ovšem ornát vždy.

Úvodní obřady

210. [162.] Když se všechno řádně připraví, koná se obvyklý průvod kostelem k oltáři. Koncelebrující kněží jdou před hlavním celebrantem.

211. [163.] Když dojdou k oltáři, koncelebranti i hlavní celebrant po vykonání hluboké úklony políbí oltář a jdou na místa jim určená. Hlavní celebrant, uzná-li za vhodné, okouří kříž a oltář, a potom jde k sedadlu.

Bohoslužba slova

212. [164.] Při bohoslužbě slova koncelebranti zůstávají na svých místech a sedí a vstávají stejně jako hlavní celebrant.

Když začne zpěv *Aleluja*, všichni vstanou, kromě biskupa, který mlčky vkládá kadidlo a žehná jáhnovi, nebo není-li přítomen jáhen, koncelebrantovi, který bude přednášet evangelium.

Při koncelebraci, jíž předsedá kněz, koncelebrant mající přednášet evangelium, není-li přítomen jáhen, nežádá ani nepřijímá požeňání od hlavního celebranta.

213. [165.] Homilii má obvykle hlavní celebrant anebo jeden z koncelebrantů.

Slavení eucharistie

214. [166.] Přípravu darů (srov. č. 139–145) vykonává hlavní celebrant, koncelebranti zůstávají na svých místech.

215. [167.] Když hlavní celebrant skončí modlitbu nad dary, koncelebranti přistoupí k oltáři a rozestoupí se kolem oltáře tak, aby nebránili při obřadech, aby věřícím umožnili dobře sledovat posvátný obřad a aby umožnili jáhnovi přístup k oltáři při výkonu jeho služby.

Jáhen koná svou obvyklou službu u oltáře, a když je třeba, poslouží u kalichu a misálu. Stojí však pokud možno poněkud vzadu za koncelebrujícími kněžími, kteří zaujímají místo kolem hlavního celebranta.

Přednes eucharistické modlitby

216. [168.] Prefaci zpívá nebo říká hlavní celebrant sám. *Svatý* zpívají nebo recitují všichni koncelebranti společně s lidem a sborem.

217. [169.] Po zpěvu *Svatý* pokračují koncelebrující kněží v eucharistické modlitbě, jak je dále popsáno. Všechny úkony dělá sám hlavní celebrant, pokud není uvedeno jinak.

218. [170.] Části, které pronášejí všichni koncelebranti společně, je třeba recitovat tak, aby hlas hlavního celebranta bylo zřetelně slyšet. Proto je koncelebranti pronášejí polohlasně. Tak totiž lid snáze vnímá texty.

Ty části, které mají všichni koncelebranti pronášet společně, jsou-li opatřeny notami, je chvályhodné zpívat.

První eucharistická modlitba neboli římský kánon

219. [171.] V první eucharistické modlitbě neboli římském kánonu *Proto skrze Ježíše Krista* pronáší hlavní celebrant s rozpjatýma rukama.

220. [172.] Prosbu za živé *Pamatuj, Bože, a V tomto společenství* je vhodné svěřit někomu z koncelebrantů, ten je přednáší sám nahlas a s rozpjatýma rukama.

221. [173.] *Přijmi tedy milostivě* recituje opět pouze hlavní celebrant s rozpjatýma rukama.

222. [174.] Od *Učiň, Bože, ty sám až do V pokoře tě prosíme* hlavní celebrant koná úkony a všichni koncelebranti říkají všechno společně takto:

- a) *Učiň, Bože, ty sám* s rukama vztaženýma směrem k darům;
- b) *Neboť on večer a Po večeři* se sepjatýma rukama;
- c) slova Páně, pokud se to zdá být vhodné, se vztaženou pravou rukou k hostii a kalichu; při pozdvihování pak s úctou pohlížejí na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;
- d) *Proto na památku a Shlédni* s rozpjatýma rukama;
- e) *V pokoře tě prosíme* sklonění se sepjatýma rukama až ke slovům *účást na tomto oltáři*, potom se vzpřímí a při slovech *naplň veškerým nebeským požehnáním* se žehnají.

223. [175.] Prosbu za zemřelé *Pamatuj také a I nám hříšníkům* je vhodné svěřit někomu z koncelebrantů, ten je přednáší sám nahlas a s rozpjatýma rukama.

224. [176.] Při slovech *I nám hříšníkům* se všichni koncelebranti bijí v prsa.

225. [177.] *Neboť skrze něho* říká pouze hlavní celebrant.

Druhá eucharistická modlitba

226. [179.] V druhé eucharistické modlitbě *Vpravdě jsi svatý* pronáší hlavní celebrant sám s rozpjatýma rukama.

227. [180.] Od *Proto prosíme* až do *A v pokoře tě prosíme* recitují všichni koncebranti všechno společně takto:

- a) *Proto prosíme* s rukama vztaženýma směrem k darům;
- b) *Neboť on* a *Po večeři* se sepjatýma rukama;
- c) slova Páně se vztaženou pravou rukou k hostii a kalichu, pokud se to zdá být vhodné; při pozdvihování s úctou pohlížejí na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;
- d) *Proto konáme* a *A v pokoře tě prosíme* s rozpjatýma rukama.

228. [181.] Prosby za živé *Pamatuj, Bože*, i za zemřelé *Pamatuj také* je vhodné, aby přednášel někdo z koncebrantů sám s rozpjatýma rukama a nahlas.

Třetí eucharistická modlitba

229. [183.] V třetí eucharistické modlitbě *Vpravdě jsi svatý* pronáší pouze hlavní celebrant s rozpjatýma rukama.

230. [184.] Od *Proto tě, Otče*, až do *Shlédni na oběť* pronášejí všichni koncebranti všechno společně takto:

- a) *Proto tě, Otče*, s rukama vztaženýma směrem k darům;
- b) *V noci, kdy se za nás vydal* a *Po večeři* se sepjatýma rukama;
- c) slova Páně se vztaženou pravou rukou k hostii a kalichu, pokud se to zdá být vhodné; při pozdvihování s úctou pohlížejí na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;
- d) *Proto na památku* a *Shlédni na oběť* s rozpjatýma rukama.

231. [185.] Prosby *Skrze něho, Pro tuto oběť* a *Přivítej ve svém* je vhodné, aby přednášel někdo z koncebrantů sám s rozpjatýma rukama a nahlas.

Čtvrtá eucharistická modlitba

232. [187.] Ve čtvrté eucharistické modlitbě od *Děkujeme ti až k všechno naplňuje a posvěcuje* říká pouze hlavní celebrant s rozpjatýma rukama.

233. [188.] Od *Proto tě, Otče*, až do *Shlédni, dobrotivý Otče*, recitují všichni koncelebranti všechno společně takto:

- a) *Proto tě, Otče*, s rukama vztaženýma k darům;
- b) *Když přišla hodina a Také vzal kalich* se sepjatýma rukama;
- c) slova Páně se vztaženou pravou rukou k hostii a kalichu, pokud se to zdá být vhodné; při pozdvihování s úctou pohlízejí na hostii a kalich a potom se hluboce ukloní;
- d) *Proto konáme a Shlédni, dobrotivý Otče*, s rozpjatýma rukama.

234. [189.] Prosby: *A ještě, Bože, prosíme a A nám všem* je vhodné svěřit jednomu či druhému z koncelebrantů, aby je přednášel sám s rozpjatýma rukama a nahlas.

235. Při přednesu dalších eucharistických modliteb schválených Apoštolským stolcem ať se dodržují pokyny stanovené pro každou z nich.

236. [191.] Závěrečnou doxologii pronáší pouze hlavní celebrant, popřípadě spolu s koncelebrujícími kněžími, nikoli však ostatní věřící.

Obřad přijímání

237. [192.] Hlavní celebrant pronáší se sepjatýma rukama výzvu před modlitbou Páně a po ní s rukama rozpjatýma společně s ostatními koncelebranty, kteří přitom mají také rozpjaté ruce, a s lidem modlitbu Páně.

238. [193.] *Vysvobod' nás* se modlí pouze hlavní celebrant s rozpjatýma rukama. Všichni koncelebranti společně s lidem připojí závěrečné zvolání: *Neboť tvé je království*.

239. [194.] Na výzvu jáhna, nebo není-li přítomen jáhen, jednoho z koncelebrantů: *Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje* si všichni navzájem dávají pozdravení pokoje. Ti, kdo jsou blíže hlavnímu celebrantovi, dostávají od něho pozdravení před jáhnem.

240. [195.] Zatímco se recituje *Beránku Boží*, jáhni nebo někteří z koncelebrantů mohou pomoci hlavnímu celebrantovi při lámání hostií pro přijímání koncelebrantů a lidu.

241. [196.] Po smíšení pouze hlavní celebrant se sepjatýma rukama a potichu se modlí *Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého* nebo *Pro tvou lásku*.

242. [197.] Po modlitbě před přijímáním hlavní celebrant poklekne a odstoupí poněkud dozadu. Koncelebranti jeden za druhým přistupují ke středu oltáře, pokleknou a s uctivostí berou z oltáře Tělo Kristovo. Drží je v pravé ruce, levou ruku podloží zespodu a vracejí se na svá místa. Koncelebranti mohou však zůstat na svých místech a brát si Tělo Kristovo z pateny, s kterou hlavní celebrant nebo jeden či několik koncelebrantů obcházejí; anebo si koncelebranti patenu postupně podávají.

243. [198.] Hlavní celebrant vezme potom hostii proměněnou při téže mši, drží ji poněkud pozdviženou nad patenou nebo nad kalichem a obrácen k lidu říká: *Hle, Beránek Boží*. Pokračuje pak s koncelebranty a s lidem slovy *Pane, nezasloužím si*.

244. [199.] Potom hlavní celebrant obrácen k oltáři říká potichu: *Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému* a uctivě přijímá Tělo Kristovo. Stejně tak koncelebranti a také sami přijímají. Po nich přijímá Tělo, případně i Krev Páně od hlavního celebranta jáhen.

245. [200.] Krev Páně se může přijímat buď přímo pitím z kalicha, nebo namáčením.

246. [201.] Jestliže se přijímá Krev Páně přímo z kalicha, může se použít jednoho z těchto způsobů:

a) Hlavní celebrant vezme kalich a potichu říká: *Krev Kristova at mě zachová k životu věčnému*, přijme trochu Krve Páně a předá kalich jáhnovi nebo koncelebrantovi. Potom podává přijímání věřícím (srov. č. 160–162).

Koncelebranti jeden za druhým nebo po dvou, užívá-li se dvou kalichů, přistupují k oltáři, pokleknou, přijmou Krev Páně, otřou okraj kalicha a vracejí se k sedadlům.

b) Hlavní celebrant přijímá Krev Páně jako obvykle uprostřed oltáře.

Koncelebranti mohou přijímat Krev Páně na svých místech z kalicha podávaného jáhnem nebo jedním z koncelebrantů, anebo si podávají kalich jeden druhému. Kalich vždy otře ten, kdo pil, nebo ten, kdo kalich podává. Po přijímání se jednotlivě vracejí ke svému sedadlu.

247. [204.] Jáhen uctivě přijme u oltáře všechnu zbývající Kristovu Krev; je-li třeba, pomohou mu někteří z koncelebrantů; potom odnese kalich na stolek a tam jej buď on sám, anebo řádně ustanovený akolyta očistí, vytře a upraví jako obvykle (srov. č. 183).

248. [205.] Přijímání koncelebrantů se může uspořádat také tak, že každý z nich přijme u oltáře Tělo Páně a hned potom i Krev Páně.

V tomto případě hlavní celebrant přijímá pod obojí způsobou, jako kdyby slavil mši sám (srov. č. 158), dodrží však zvolený způsob přijímání z kalicha a ostatní ho následují.

Po přijímání hlavního celebranta se kalich postaví na stranu oltáře na jiný korporál. Koncelebranti jeden za druhým přistupují ke středu oltáře, poklekají a přijímají Tělo Páně; potom přejdou na stranu oltáře a přijímají Krev Páně, a to obřadem zvoleným pro přijímání z kalicha.

Způsob přijímání jáhna (srov. č. 182) a čištění kalicha (srov. č. 163 a 183) zůstávají stejné.

249. [206.] Mají-li koncelebranti přijímat namáčením, hlavní celebrant přijímá Tělo a Krev Páně obvyklým způsobem, dává však pozor, aby

v kalichu zůstalo dost Krve Páně k přijímání koncelebrantů. Potom jáhen nebo jeden z koncelebrantů umístí vhodně kalich buď ve středu oltáře, nebo na straně spolu s patenou s nalámanými hostiemi.

Koncelebranti přistupují jeden za druhým k oltáři, pokleknou, vezmou hostii, trochu ji namočí v kalichu, přidrží si patenu pod ústy a přijmou namočenou hostii; pak se vracejí na svá místa jako na začátku mše.

Namočením přijímá i jáhen; koncelebrantovi, který mu říká: *Tělo a Krev Kristova*, odpoví: *Amen*. Jáhen pak u oltáře přijme zbytek Krve Páně, je-li třeba, pomohou mu někteří z koncelebrantů, potom odnáší kalich na stůl a tam ho buď on sám, anebo řádně ustanovený akolyta očistí, vytře a upraví jako obvykle.

Závěrečné obřady

250. [207.] Všechno ostatní až do konce mše koná hlavní celebrant jako obvykle (srov. č. 166–169) a koncelebranti zůstávají u svých sedadel.

251. [208.] Koncelebranti před odchodem od oltáře pozdraví oltář hlubokou úklonou. Hlavní celebrant a jáhen oltář také políbí.

III. Mše, při níž je přítomen pouze jeden přísluhující

252. [209.,210.] Ve mši, při níž knězi přísluhuje i odpovídá pouze jeden přísluhující, zachovává se obřad mše s účastí lidu (srov. č. 120–169); je vhodné, aby to, co přísluší lidu, říkal přísluhující.

253. Je-li přísluhující jáhnem, vykonává službu jemu vlastní (srov. č. 171–186), a také to, co přísluší lidu.

254. [211.] Mše se nemá slavit bez přísluhujícího nebo alespoň někoho z věřících, ledaže by k tomu byl spravedlivý a rozumný důvod. V takovém případě se vynechávají pozdravy, výzvy a požehnání na konci mše.

255. [212.] Potřebné posvátné nádoby se připraví přede mší buď na stolku, anebo na pravé straně oltáře.

Úvodní obřady

256. Kněz přistoupí k oltáři, spolu s přísluhujícím vykoná hlubokou úklonu, políbením oltář pozdraví a odebere se k sedadlu. Pokud si přeje, může zůstat u oltáře; v tom případě se tam připraví také misál. Přísluhující nebo kněz přečte vstupní antifonu.

257. [213.] Potom se kněz spolu s přísluhujícím vstoje znamená znamením kříže a říká *Ve jménu Otce* a obrácen k přísluhujícímu pozdraví ho některým ze stanovených pozdravů.

258. [213.,215.] Potom následuje úkon kajícínosti a podle rubrik se recituje *Kyrie* a *Sláva na výsostech Bohu*.

259. [216.] Potom se sepjatýma rukama vyzve: *Modleme se* a po chvíli ticha s rozpjatýma rukama pronáší vstupní modlitbu. Přísluhující nakonec zvolá: *Amen*.

Bohoslužba slova

260. Čtení se přednáší, pokud možno, od ambonu nebo od pultíku (srov. č. 58).

261. [217.] Po vstupní modlitbě čte přísluhující první čtení a žalm; čte také druhé čtení, pokud se má číst; a také verš k *Aleluja* nebo jiný zpěv.

262. [218.] Potom se kněz skloněn modlí *Očist mi srdce* a čte evangelium. Nakonec řekne: *Slyšeli jsme slovo Boží*, a přísluhující odpoví: *Chvála tobě, Kriste*. Potom kněz políbí knihu a potichu řekne: *Radostná Boží zvěst*.

263. [219.] Kněz recituje společně s přísluhujícím vyznání víry, je-li podle rubrik předepsáno.

264. [220.] I v této mši mohou následovat přímluvy. Kněz pronáší úvodní výzvu a závěrečnou modlitbu. Přisluhující pronáší úmysly.

Slavení eucharistie

265. Slavení eucharistie pokračuje stejně jako při mši s účastí lidu, kromě následujícího.

266. [225.] Po zvolání na konci embolismu, který následuje po modlitbě Páně, kněz se modlí: *Pane Ježíši Kriste, tys řekl a připojí: Pokoj Páně ať zůstává vždycky s vámi.* Přisluhující odpoví: *I s tebou.* Podle vhodnosti dá kněz prisluhujícímu pozdravení pokoje.

267. [226.] Zatímco spolu s prisluhujícím kněz recituje *Beránku Boží,* láme nad patenou hostii. Po skončení *Beránku Boží* vypustí částku hostie do kalicha a potichu se modlí: *Svatost Kristova Těla.*

268. [227.] Po smíšení se kněz potichu modlí: *Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého* nebo *Pro tvou lásku tě prosím.* Potom poklekne, vezme hostii, jde-li prisluhující k přijímání, obrácen k němu drží hostii poněkud pozdvíženou nad patenou nebo nad kalichem a říká: *Hle, Beránek Boží* a spolu s prisluhujícím připojí jednou: *Pane, nezasloužím si.* Potom obrácen k oltáři přijme Tělo Kristovo. Jestliže prisluhující nejde k přijímání, kněz poklekne, vezme hostii a obrácen k oltáři potichu jednou řekne: *Pane, nezasloužím si a Tělo Kristovo ať mě zachová k životu věčnému* a přijme Tělo Kristovo. Potom vezme kalich a řekne potichu: *Krev Kristova ať mě zachová k životu věčnému* a přijme Krev Kristovu.

269. [228.] Než podá přijímání prisluhujícímu, pronáší prisluhující nebo sám kněz antifonu k přijímání.

270. [229.] Kněz vyčistí kalich u stolku nebo u oltáře; čistí-li kalich u oltáře, prisluhující může kalich odnést na stolek, anebo se kalich ponechá na straně oltáře.

271. [230.] Po očištění kalicha je vhodné, aby kněz zachoval chvíli mlčení. Potom pronáší modlitbu po přijímání.

Závěrečné obřady

272. [231.] Závěrečné obřady jsou stejné jako při mši s účastí lidu, vynechává se však *Jděte ve jménu Páně*. Kněz políbí oltář jako obvykle, spolu s přísluhujícím se hluboce ukloní a odejde.

IV. Některé všeobecné směrnice pro všechny způsoby slavení mše

Pozdrav oltáře a evangeliáře

273. [232.] Podle liturgických zvyklostí se oltář a evangeliář uctívají políbením. Kde však tento způsob plně neodpovídá místním tradicím nebo povaze, určí biskupská konference se souhlasem Apoštolského stolce místo něho jiný způsob.

Pokleknutí a úklony

274. [233.] Pokleknutí pravým kolenem až k zemi je výrazem klanění; proto je vyhrazeno Nejsvětější svátosti a svatému kříži od slavnostního uctívání při liturgickém slavení Památky umučení Páně na Velký pátek až do začátku velikonoční vigilie.

Při mši pokleká celebrující kněz třikrát: po pozdvihování hostie, po pozdvihování kalicha a před přijímáním. Zvláštnosti, které je třeba zachovávat při koncebrované mši, jsou uvedeny na příslušném místě (srov. č. 210–251).

Je-li ovšem v presbytáři ve svatostánku Nejsvětější svátost, kněz, jáhen a ostatní přísluhující poklekají, když přicházejí k oltáři nebo od něho odcházejí, nikoli však během slavení mše.

Jinak poklekají všichni, kdo přecházejí před Nejsvětější svátostí, pokud nejdu v průvodu.

Přísluhující nesoucí v průvodu kříž a svíce místo pokleknutí dělají úklonu hlavou.

275. [234.] Úklona znamená projev úcty prokazované osobám nebo jejich znamením. Rozlišují se dva druhy úklon: hlavy a těla.

a) Úklona hlavy se koná, když jsou jmenovány současně všechny tři božské osoby a při jménu Ježíšově, Panny Marie nebo světce, k jehož cti se mše slaví.

b) Úklona těla neboli hluboká úklona se koná: před oltářem, při modlitbách: *Očisť mi srdce a S duší pokornou*; ve vyznání víry při slovech: *Skrze Ducha Svatého*; v římském kánonu při slovech: *V pokoře tě prosíme*. Stejnou úklonu dělá jáhen, když žádá o požehnání před hlásáním evangelia. Kromě toho kněz se poněkud skloní, když pronáší slova Páně při proměňování.

Okuřování

276. [235.] Okuřování vyjadřuje úctu a modlitbu, jak se naznačuje v Písmu svatém (srov. Ž 141[140], 2; Zj 8,3).

Při kterémkoli způsobu slavení mše se může podle vlastního uvážení užívat kadidla:

- a) při vstupním průvodu;
- b) na začátku mše k okouření kříže a oltáře;
- c) při průvodu k evangeliu a před jeho čtením;
- d) po položení chleba a kalicha na oltář k okuřování darů, kříže a oltáře, kněze a lidu;
- e) při pozdvihování hostie a kalicha po proměňování.

277. [236.] Když kněz vkládá kadidlo do kadidelnice, žehná je znamením kříže beze slov.

Před okuřováním a po něm se koná hluboká úklona okuřované osobě nebo věci, kromě oltáře a darů k mešní oběti.

Třikrát po dvou se okuřuje: Nejsvětější svátost, ostatek svatého kříže, obrazy Páně vystavené veřejné úctě, dary k mešní oběti, oltářní kříž, evangeliář, paškál, kněz a lid.

Dvakrát po dvou se okuřují ostatky a obrazy svatých vystavené veřejné úctě, a to pouze na začátku po okouření oltáře.

Oltář se okuřuje jednotlivými pohyby kadidelnice takto:

a) je-li oltář oddělený od stěny, kněz jej při okuřování obchází dokola;
b) není-li ovšem oltář od stěny oddělený, okuřuje kněz nejprve pravou stranu, pak levou a přechází přitom z jedné strany na druhou.

Je-li kříž na oltáři nebo u oltáře, okuřuje se před okuřováním oltáře; jinak jej kněz okuřuje, když před ním přechází.

Dary okuřuje kněz třikrát, před okuřováním kříže a oltáře, nebo nad nimi dělá kadidelnicí znamení kříže.

Očišťování

278. [237.] Kdykoli na prstech ulpí částičky hostie, zvláště po lámání nebo podávání věřícím, kněz otře prsty nad patenou nebo si je omýje, je-li to třeba. Stejně tak posbírá úlomky mimo patenu, pokud se nějaké vyskytnou.

279. [238.] Posvátné nádoby čistí kněz nebo jáhen anebo ustanovený akolyta po přijímání nebo po mši, pokud možno u stolku. Kalich se čistí vodou nebo vodou a vínem, které pak vypije ten, kdo ho čistí. Patena se obvykle otře purifikatoriem.

Je třeba dát pozor, aby pokud po přijímání zbude Krev Kristova, byla všechna přijata hned u oltáře.

280. [239.] Upadne-li hostie nebo nějaká částička, uctivě se zvedne; ukápne-li Krev Páně, umyje se místo, kam ukápla, vodou a tato voda se vyleje v sakristii do sakrária.

Přijímání pod obojí způsobou

281. [240.] Plněji je vyjádřeno svátostné znamení při svatém přijímání, když se podává pod obojí způsobou. V této formě totiž dokonaleji vyniká znamení eucharistické hostiny a jasněji je vyjádřena vůle, jíž nová a věčná smlouva je stvrzena Kristovou krví, i vztah mezi hostinou eucharistickou a hostinou eschatologickou v království Otcově.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 32: AAS 59 (1967), str. 558.

282. [241.] Duchovní správcové ať pečlivě připomínají věřícím, kteří jdou k přijímání pod obojí způsobou anebo jsou mu přítomni, vhodným způsobem katolickou nauku o způsobu svatého přijímání podle tridentského koncilu. Především ať je poučí, že podle katolické víry i pod jednou způsobou se přijímá celý a úplný Kristus jako pravá svátost, a proto pokud běží o účinek, že není zkrácen o žádnou potřebnou milost ke spáse ten, kdo přijímá pouze pod jednou způsobou.¹⁰⁶

Dále ať je poučí, že církev má moc při udělování svátostí, aniž by měnila jejich podstatu, určovat nebo pozměnit to, co uzná za vhodné s ohledem na měnící se okolnosti, dobu a místo, aby to lépe vyhovovalo účtě k svátostem a prospěchu těch, kdo je přijímají.¹⁰⁷ Zároveň ať je povzbuzována upřímná touha věřících po účasti na tomto posvátném obřadu, v němž jasněji vyniká znamení eucharistické hostiny.

283. [242.] Vedle případů uvedených v příslušných knihách při obřadech je přijímání pod obojí způsobou dovoleno:

- a) kněžím, kteří nemohou celebrovat ani koncelebrovat mši;
- b) jáhnovi a ostatním, kdo při mši konají nějakou službu;
- c) členům určitého společenství při konventní nebo komunitní mši, seminaristům, všem účastníkům duchovních cvičení nebo duchovního či pastoračního shromáždění.

Diecézní biskup může pro svou diecézi stanovit pravidla pro přijímání pod obojí způsobou, která je třeba zachovávat i v kostelích řeholníků nebo v malých skupinách; má také pravomoc dovolit přijímání pod obojí způsobou, kdykoli se to zdá být vhodné, knězi, jemuž je svěřeno nějaké společenství jako duchovnímu pastýři, pokud jsou věřící dobře poučeni a nehrozí nebezpečí zneuctění svátosti nebo nesnadného provedení pro velké množství účastníků či z jiného důvodu.

Pokud jde o způsob, jak podávat věřícím pod obojí způsobou, a o rozsah dovolení, mohou biskupské konference vydat zásady a dát je potvrdit Apoštolskému stolci.

¹⁰⁶ Srov. TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXI, 16. VII. 1562, *Decr. de communione eucharistica*, kap. 1–3: DS 1725–1729.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, kap. 2: DS 1728.

284. Podává-li se pod obojí způsobou:

a) z kalicha podává obvykle jáhen, nebo není-li jáhen přítomen, podává kněz; nebo také řádně ustanovený akolyta nebo jiný mimořádný přísluhoval svatého přijímání; anebo věřící, jemuž byla v případě nutnosti tato služba pro tentokrát svěřena (srov. č. 162);

b) zbytek Krve Páně přijme u oltáře kněz nebo jáhen nebo řádně ustanovený akolyta, který podával z kalicha; posvátné nádoby obvyklým způsobem vyčistí, vytré a upraví.

Věřícím, kteří chtějí přijímat pouze pod způsobou chleba, je třeba vyhovět.

285. [243.] K přijímání pod obojí způsobou je nutno připravit:

a) podává-li se přijímajícím napít přímo z kalicha, připraví se dostatečně velký kalich nebo několik kalichů, vždy však je třeba počítat s tím, aby nebylo nutno nakonec přijímat velké množství zbývající Krve Kristovy;

b) podává-li se přijímání pod obojí způsobou namáčením, nemají být hostie příliš tenké ani příliš malé, nýbrž poněkud hutnější, aby se částečně namočené v Krvi Páně mohly snadno rozdávat.

286. [244,d] Podává-li se Krev Páně pitím z kalicha, přijímající po přijetí Těla Kristova přejde k tomu, kdo podává z kalicha, a postaví se před něho. Podávající řekne: *Krev Kristova*, přijímající odpoví: *Amen*. Podávající mu podá kalich, který si přijímající sám přiloží k ústům, trochu z kalicha upije, vrátí ho podávajícímu a odejde. Podávající otře okraj kalicha purifikatoriem.

287. [246,b] Podává-li se z kalicha namáčením, přijímající si drží pod ústy patenu, přistoupí ke knězi, který drží nádobu s hostiemi, a po jeho boku stojí přísluhující držící kalich. Kněz vezme hostii, namočí ji částečně v kalichu, pozdvihne ji a řekne: *Tělo Kristovo a Krev Kristova*. Přijímající odpoví: *Amen*, přijme svátost do úst a odchází.

5. kapitola

Uspořádání a vybavení kostelů ke slavení eucharistie

I. Všeobecné zásady

288. [253.] Boží lid se shromažďuje ke slavení eucharistie nejčastěji v kostele anebo, kde není kostel nebo je nedostačující, na jiném vhodném místě, které však je důstojné tak velkého tajemství. Je tedy třeba, aby kostely či jiné prostory byly upravené tak, aby se věřící mohli aktivně účastnit posvátného úkonu. Dále je třeba, aby posvátné budovy i věci používané k bohoslužbě byly skutečně důstojné a krásné a aby byly znamením a symbolem vyšších skutečností.¹⁰⁸

289. [254.] Proto církev stále používá vznešených služeb umění a přijímá umělecké projevy všech národů a krajů.¹⁰⁹ Jako se snaží uchovat umělecká díla a poklady předané minulými věky,¹¹⁰ a pokud je třeba, přizpůsobit je novým potřebám, tak usiluje i o vznik nových, odpovídajících povaze doby.¹¹¹

Proto při volbě umělců a při výběru věcí pro kostel je nutné vyžadovat skutečné umění, které živí víru a zbožnost a je v souladu s významem i cílem, jemuž je určeno.¹¹²

¹⁰⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 122–124; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis* č. 5; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 90: AAS 56 (1964) str. 897; instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 24: AAS 59 (1967), str. 554; *Codex iuris canonici*, kán. 932, § 1.

¹⁰⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 123.

¹¹⁰ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 24: AAS 59 (1967), str. 554.

¹¹¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 123, 129; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 13c: AAS 56 (1964), str. 880.

¹¹² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 123.

290. [255.] Všechny kostely mají být slavnostně posvěcené nebo alespoň požehnané. Katedrály a farní kostely však mají být vždycky zasvěceny slavnostním obřadem.

291. [256.] Při stavbě nových posvátných budov, při jejich opravách a úpravách je třeba se obracet na diecézní komisi pro posvátnou liturgii a posvátné umění. Diecézní biskup ať používá rady i pomoci této komise, když se jedná o vydávání směrnic v této záležitosti nebo o schválení plánů nových staveb anebo o rozhodnutí s tím souvisejících otázek závažnějšího dosahu.¹¹³

292. [279.] Vybavení kostela má přispívat spíše k jeho vznešené prostotě než k okázalosti. Při výběru výzdoby je třeba se snažit o pravdivost a přičinit se o to, co věřící vzdělává a je v souhlasu s důstojností celého posvátného místa.

293. [280.] Aby uspořádání kostela a všeho, co s ním souvisí, vhodně odpovídalo potřebám naší doby, je nutné pečovat nejen o to, co slouží bezprostředně posvátným úkonům, ale i o přiměřené pohodlí pro věřící, jak se to předpokládá na místech, kde se obvykle lidé shromažďují.

294. [257.] Boží lid shromažďující se ke mši tvoří hierarchicky uspořádané společenství, vyjádřené různými službami a úkony v jednotlivých částech bohoslužby. Proto má být prostor posvátné budovy rozvržen tak, aby byl obrazem a předznamenáním tohoto řádu; má umožnit celému shromáždění, aby také navenek mohlo zachovávat své vnitřní uspořádání a aby každý jeho člen mohl dobře konat svou službu.

Věřící a sbor zpěváků mají mít vyhrazena taková místa, která jim usnadní jejich aktivní účast.¹¹⁴

¹¹³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 126; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 91: AAS 56 (1964), str. 898.

¹¹⁴ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 97–98: AAS 56 (1964), str. 899.

Místo celebrujícího kněze, jáhna a jiných přísluhujících je v presbytáři. Tam se připraví také sedadla pro koncebranty; je-li ovšem jejich počet velký, uspořádají se pro ně sedadla v jiné části kostela, ale blízko oltáře.

To vše, ačkoli to má vyjadřovat hierarchické uspořádání a různost úkolů, musí vytvářet intimní a těsnou jednotu, aby tak vyzářovala jednota celého svatého lidu. Uspořádání a krása místa i veškerého zařízení ať podporuje zbožnost a vyjadřuje svatost tajemství, které se tu slaví.

II. Uspořádání presbytáře ke slavení eucharistie

295. [258.] Presbytář je místo, kde stojí oltář, hlásá se slovo Boží a kněz, jáhen a další přísluhující konají svou službu. Od kostelního prostoru je třeba jej vhodně odlišit buď částečným vyvýšením, anebo úpravou a výzdobou. Má být tak rozlehlý, aby se tam mohlo náležitě konat a sledovat slavení eucharistie.¹¹⁵

Oltář a jeho vybavení

296. [259.] Oltář, na němž se zpřítomňuje pod svátostnými znameními oběť kříže, je též stolem hostiny Páně. A lid Boží je volán, aby měl ve mši na této hostině účast. Oltář je též středem díkůvzdání, kterým je eucharistie.

297. [260.] Na posvátném místě se eucharistie slaví na oltáři; ovšem mimo posvátné místo se může slavit i na vhodném stole, na němž musí být vždy ubrus a korporál, kříž a svíce.

298. [261.] Je třeba, aby v každém kostele byl pevný oltář, který zřetelněji a trvale naznačuje Ježíše Krista, Kámen živý (1 Petr 2,4; srov.

¹¹⁵ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 91: AAS 56 (1964), str. 898.

Ef 2,20); ovšem na ostatních místech, určených k slavení bohoslužeb, může být oltář přenosný.

Oltář je pevný, jestliže je postaven tak, že je spojen s podlahou a nemůže tudíž být odstraněn; přenosný oltář se může přemístit.

299. [262.] V kostele má být obvykle pevný a zasvěcený oltář; má být postaven odděleně od stěny, aby se kolem něho mohlo snadno obcházet a mohla se na něm slavit mše tváří k lidu; vyžaduje se to všude, kde je to možné. Oltář má být na takovém místě, aby byl skutečně středem, takže se k němu přirozeně obrací pozornost celého shromáždění.¹¹⁶

300. [265.] Oltář, jak pevný, tak přenosný, se má posvětit podle obřadu uvedeného v pontifikálu; pro přenosný oltář však postačí žehnání.

301. [263.,264.] Stolní deska pevného oltáře má být kamenná, a to z přírodního kamene, neboť tak tomu bylo v církvi odedávna a tak to také odpovídá symbolice oltáře. Biskupské konference však mohou dovolit také jiný vhodný materiál, je-li pevný a umělecky ztvárněný. Sloupky nebo podstavce držící stolní desku se ovšem mohou zhotovit z jakéhokoli materiálu, jen když je vhodný a pevný.

Přenosný oltář se může postavit z jakéhokoli ušlechtilého a pevného materiálu, který vyhovuje liturgickému použití podle tradic a zvyků různých krajín.

302. [266.] Má se zachovat zvyk ukládat při svěcení pod oltář ostatky svatých, třebaš nebyli mučedníky. Nutno však dbát, aby nebylo pochyb o pravosti těchto ostatků.

303. [267.] V nově budovaných kostelích se zřizuje jeden oltář, který ve shromáždění věřících naznačuje jednoho Krista a jednu eucharistii církve.

¹¹⁶ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 91: AAS 56 (1964), str. 898.

V kostelích již postavených ovšem, pokud starý oltář je umístěn tak, že znesnadňuje účast lidu a nelze ho přemístit, aniž by utrpěla jeho umělecká hodnota, postaví se jiný pevný, umělecky zhotovený oltář a řádně se posvěti; bohoslužby se slaví pouze na tomto oltáři. Aby se pozornost věřících neodváděla od nového oltáře, vybavení starého oltáře nemá mít obvyklý charakter.

304. [268.] Z úcty k slavení památky Páně a z úcty k hostině Těla a Krve Páně má být oltář, kde se celebruje, přikryt alespoň jedním oltářním plátnem bílé barvy, odpovídajícím tvarem, rozměry a výzdobou stavbě oltáře.

305. Při výzdobě oltáře se má zachovat umírněnost.

V době adventní se má při výzdobě oltáře zachovat střídmost, jak to odpovídá povaze této doby, aby se nepředcházela plná radost vánočních svátků.

V době postní je květinová výzdoba oltáře zakázána. Výjimku však tvoří 4. neděle postní, slavnosti a svátky.

Květinová výzdoba má být vždy umírněná, a spíše než na oltářní menzu mají se květiny upravit kolem oltáře.

306. Na menzu oltáře se totiž může klást jenom to, čeho je zapotřebí k slavení mše, totiž evangeliář od začátku mše do hlásání evangelia; od přípravy darů do vyčištění nádob kalich s patenou, a je-li třeba, další nádoba na hostie, korporál, pala a misál.

Pokud je to nutné, umístí se nenápadným způsobem též zařízení pro zesílení hlasu celebranta.

307. [269.] Svícný, které se vyžadují pro jednotlivé liturgické úkony z důvodu úcty i slavnostnosti obřadu (srov. č. 117), se mohou umístit buď na oltáři, nebo kolem něho, s ohledem na stavbu jak oltáře, tak presbytáře. Celek má být ladně uspořádán, aby věřícím nic nepřekáželo ve snadném pohledu na to, co se na oltáři koná a co se na něj klade.

308. [270.] Na oltáři nebo v jeho blízkosti ať je kříž s podobou ukřižovaného Krista, dobře viditelný pro shromážděný lid. Vyžaduje se, aby

tento kříž, připomínající věřícím spásonosné utrpení Páně, zůstával v blízkosti oltáře také mimo slavení liturgie.

Ambon

309. [272.] Důstojnost Božího slova vyžaduje, aby v kostele bylo vhodné místo, z něhož se Boží slovo hlásá a k němuž se při bohoslužbě slova přirozeně obrací pozornost věřících.¹¹⁷ Je vhodné, aby takovým místem byl zpravidla pevný ambon a ne pouze přenosný pult. Ať už je dispozice kostela jakákoli, ambon musí být umístěn tak, aby věřící dobře viděli a slyšeli svěcené služebníky a lektory.

Z ambonu se přednášejí pouze čtení, responsoriální žalm a velikonoční chvalozpěv; rovněž se odtud může pronášet homilie a úmysly v přímluvách. Důstojnost ambonu vyžaduje, aby k němu přistupoval pouze služebník slova.

Je vhodné, aby nový ambon, dříve než začne sloužit k liturgickému účelu, byl požehnaný podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹¹⁸

Sedadlo pro celebrujícího kněze a ostatní sedadla

310. [271.] Sedadlo pro celebrujícího kněze má naznačovat, že jeho úkolem je předsedat shromáždění a řídit modlitbu. Místo pro ně nejlépe vyhovující je proto tváří k lidu v čele presbytáře, nebrání-li tomu stavba kostela anebo jiné okolnosti, např. kdyby pro přílišnou vzdálenost bylo znesnadněno spojení mezi knězem a shromážděnými věřícími, nebo je-li svatostánek umístěn uprostřed za oltářem. Je však třeba se vystríhat jakéhokoli náznaku trůnu.¹¹⁹ Je vhodné, aby sedadlo,

¹¹⁷ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 96: AAS 56 (1964), str. 899.

¹¹⁸ Srov. *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, Ed. typ. 1984, Ordo benedictionis occasione data auspiciandi novum ambonem, str. 900–918.

¹¹⁹ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 92: AAS 56 (1964), str. 898.

dříve než začne sloužit k liturgickému účelu, bylo požehnáno podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹²⁰

V presbytáři se uspořádají též sedadla pro koncelebranty a také pro kněze, kteří jsou přítomni v chórovém oděvu, aniž by koncelebrovali.

Sedadlo pro jáhna se postaví blízko sedadla pro celebranta. Pro ostatní přísluhující se umístí sedadla tak, aby byla zřetelně odlišena od sedadel pro duchovenstvo a aby mohli snadno vykonávat úkol jim svěřený.¹²¹

III. Uspořádání kostela

Místa pro věřící

311. [273.] Místa pro věřící ať jsou pečlivě uspořádána tak, aby se mohli posvátných úkonů zúčastnit zrakem i duchem. Vhodně k tomu poslouží obvyklé lavice nebo židle. Zvyk vyhradit některým soukromým osobám místa je nutné zavrhnout.¹²² Lavice a židle, zejména v nově budovaných kostelích, ať jsou uspořádány tak, aby věřící při jednotlivých částech bohoslužby mohli snadno zaujímat náležitý postoj a aby mohli bez obtíží jít k svatému přijímání.

Je třeba dbát, aby věřící mohli jak kněze, tak i jáhna a lektory pohodlně nejenom vidět, ale též, případně i za použití moderní techniky, dobře slyšet.

Místo pro sbor zpěváků a pro hudební nástroje

312. [274.] Sbor zpěváků má mít v prostoru kostela takové místo, aby jasně vyniklo jejich poslání: jsou totiž částí shromážděné obce věřících a mají svůj zvláštní úkol. Místo pro ně vyhrazené jim má usnadnit

¹²⁰ Srov. *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, ed. typ. 1984, Ordo benedictionis occasione data auspicandi novam cathedram seu sedem praesidentiae, str. 880–899.

¹²¹ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 92: AAS 56 (1964), str. 898.

¹²² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 32.

vykonávání jejich služby a každému členovi sboru umožnit plnou účast na mši, totiž účast svátostnou.¹²³

313. [275.] Varhany a jiné dovolené hudební nástroje ať jsou umístěny na takovém místě, aby byly nápomocny jak zpěvákům, tak zpívajícímu lidu, a pokud pouze hrají, aby je všichni dobře slyšeli. Je vhodné, aby varhany, dříve než začnou sloužit k liturgickému účelu, byly požehnány podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹²⁴

V době adventní se při hře na varhany a jiné hudební nástroje má zachovat střídmost, jak to odpovídá povaze této doby, aby se nepřecházela plná radost vánočních svátků.

V době postní se hra na varhany a jiné hudební nástroje připouští pouze na podporu zpěvu. Výjimku však tvoří 4. neděle postní, slavnosti a svátky.

Místo pro uchovávání Nejsvětější svátosti

314. [276.] S ohledem na uspořádání kostela a podle legitimních místních zvyklostí ať se Nejsvětější svátost uchovává ve svatostánku na zvláště význačném místě kostela, dobře viditelném, vkusně upraveném a vhodném k modlitbě.¹²⁵

[277.] Svatostánek je zpravidla jediný, nepřenosný, zhotovený z pevného, nerozbitného a neprůhledného materiálu a uzavřený tak, aby se co nejvíce zabránilo nebezpečí zneuctění.¹²⁶ Navíc je vhodné, aby

¹²³ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 23: AAS 59 (1967), str. 307.

¹²⁴ Srov. *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, Ed. typ. 1984, Ordo benedictionis organi, č. 1052–1067.

¹²⁵ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 54: AAS 59 (1967), str. 568; instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 95: AAS 56 (1964), str. 898.

¹²⁶ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 52: AAS 59 (1967), str. 568; instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 95: AAS 56 (1964), str. 898; POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Nullo umquam tempore*,

svatostánek, dříve než začne sloužit k liturgickému účelu, byl požehnan podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹²⁷

315. [276.] Z hlediska zřetelnosti znamení je velmi vhodné, aby na oltáři, kde se slaví mše, nebyl svatostánek, v němž se přechovává Nejsvětější svátost.¹²⁸

Je proto třeba, po posouzení diecézním biskupem, umístit svatostánek:

a) buď v presbytáři, mimo oltář, na němž se celebruje, v nejvhodnější podobě a umístění; nevylučuje se ani starý oltář, který už není používán k celebrování (srov. č. 303);

b) nebo též v některé kapli vhodné k soukromé adoraci a modlitbě věřících,¹²⁹ která má být organicky spojena s kostelem a viditelná věřícím.

316. Podle tradiční zvyklosti vedle svatostánku trvale svítí lampa, která naznačuje a uctívá Kristovu přítomnost.¹³⁰

317. Nelze opomenout ani ostatní náležitosti předepsané právními normami pro přechovávání Nejsvětější svátosti.¹³¹

28. V. 1938, č. 4: AAS 30 (1938), str. 199–200; *Rituale Romanum*, De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam, ed. typ. 1973, č. 10–11; *Codex Iuris Canonici*, kán. 938, § 3.

¹²⁷ Srov. *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, Ed. typ. 1984, Ordo benedictionis occasione data auspicandi novum tabernaculum eucharisticum, str. 919–929.

¹²⁸ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 55: AAS 59 (1967), str. 569.

¹²⁹ Srov. tamtéž, č. 53: AAS 59 (1967), str. 568; *Rituale Romanum*, De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam, Ed. typ. 1973, č. 9; *Codex Iuris Canonici*, kán. 938, § 2; JÁN PAVEL II., apošt. list *Dominicae Cenaе*, 24. II. 1980, č. 3: AAS 72 (1980), str. 117–119.

¹³⁰ Srov. *Codex iuris canonici*, kán. 940; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 57: AAS 59 (1967), str. 569; srov. *Rituale Romanum*, De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam, Ed. typ. 1973, č. 11.

¹³¹ Srov. především POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Nullo umquam tempore*, 28. V. 1938: AAS 30 (1938), str. 198–207; *Codex iuris canonici*, kán. 934–944.

Posvátné obrazy

318. [278.] Církev v pozemské liturgii předem zakouší účast na liturgii nebeské, která se slaví ve svatém městě Jeruzalémě, kam směřuje její putování a kde Kristus sedí po pravici Otce; slavíme památku svatých v naději na společenství s nimi.¹³²

A tak se podle prastaré tradice církve v posvátných prostorách vystavují obrazy Páně, Panny Marie a světců, aby je věřící uctivali,¹³³ a jsou tam uspořádány tak, aby věřící přiváděly k tajemstvím víry, která se tam slaví. Proto jejich počet nemá být příliš velký a mají být umístěny tak, aby neodváděly pozornost věřících od slavení liturgie.¹³⁴ V jednom kostele nemá být zpravidla více obrazů téhož světce. Při výzdobě a uspořádání obrazů v kostele je třeba se řídit snahou, aby to prospívalo zbožnosti celého shromáždění i kráse a důstojnosti obrazů.

¹³² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 8.

¹³³ Srov. *Pontificale Romanum*, Ordo Dedicacionis ecclesiae et altaris, Ed. typ. 1977, kap. IV, č. 10; *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, Ed. typ. 1984, Ordo ad benedicendas imagines quae fidelium venerationi publicae exhibentur, č. 984–1031.

¹³⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 125.

6. kapitola

Věci potřebné ke slavení mše

I. Chléb a víno ke slavení mše

319. [281.] Církev se řídila Kristovým příkladem a používala vždy ke slavení hostiny Páně chléb a víno s vodou.

320. [282.] Chléb k slavení eucharistie musí být pouze pšeničný, čerstvý a podle starobylé tradice latinské církve má být nekvašený.

321. [283.] Zřetelnost znamení vyžaduje, aby látka ke slavení eucharistie měla vzhled opravdového pokrmu. Eucharistický chléb, i když nekvašený a v dosavadní podobě, má být takový, aby kněz při mši s účastí lidu mohl hostii opravdu lámat na více částí a aspoň některým věřícím je podat. Tím se nevylučují malé hostie, když to vyžaduje počet přijímajících a jiné pastorační důvody. Lámání chleba – tak byla eucharistie v apoštolské době označována – zřetelně ukazuje sílu a důležitost znamení jednoty všech v jednom chlebě i znamení lásky, když se jeden chléb rozděluje mezi bratry a sestry.

322. [284.] Víno k slavení eucharistie musí být z vinné révy (srov. Lk 22,18), přirozené a čisté, tj. nesmíšené s cizími látkami.

323. [285.] Velmi pečlivě je třeba dbát, aby chléb a víno určené k eucharistii byly uchovávány nedotčené, tj. aby víno nezkysalo a chléb aby se nezkazil nebo příliš neztvrdl, aby se mohl snadno lámat.

324. [286.] Zpozoruje-li kněz po proměňování anebo při přijímání, že nebylo nalito víno, nýbrž voda, vyleje vodu do nádobky, do kalicha nalije víno s vodou, proměnění je pronesením slov, která se týkají proměnění kalicha, aniž by musel znovu proměňovat i chléb.

II. Bohoslužebné předměty všeobecně

325. [287.] Jako při výstavbě kostelů, tak i pro veškeré bohoslužebné předměty církev připouští využití umění každého kraje a přijímá úpravy, které odpovídají duchu a tradicím jednotlivých národů, jen když to dobře vyhovuje účelu, k němuž jsou tyto předměty určeny.¹³⁵

Také zde ať se pečlivě dbá na ušlechtilou prostotu, která se nejlépe snoubí s pravým uměním.

326. [288.] Kromě tradičních materiálů se může při pořizování bohoslužebných předmětů užit všech materiálů, které jsou v naší době považovány za ušlechtilé, jen když jsou trvanlivé a dají se dobře využít k liturgické potřebě. Rozhodne o tom biskupská konference jednotlivých území (srov. č. 390).

III. Posvátné nádoby

327. [289.] Mezi věcmi potřebnými ke slavení mše zasluhují zvláštní úcty posvátné nádoby, především kalich a patena, neboť v nich se víno a chléb obětuje, proměňuje a přijímá.

328. [294.] Posvátné nádoby ať se zhotovují z ušlechtilého kovu. Jsou-li zhotoveny z kovu, který oxiduje nebo je méně ušlechtilý než zlato, mají se zpravidla uvnitř pozlatit.

329. [290.,292.] Podle uvážení biskupské konference, potvrzeného Apoštolským stolcem, mohou se posvátné nádoby zhotovovat také z jiných pevných materiálů, které jsou podle obecného úsudku v jednotlivých krajinách pokládány za ušlechtilé, např. z ebenu nebo z jiných tvrdých dřev, jen když odpovídají posvátnosti použití. V takovém případě má vždy přednost materiál, který se snadno netřísťí a nepodléhá zkáze. Platí to pro všechny nádoby určené pro uchovávání hostií, jako jsou patena, ciborium, téka, monstrance a podobné.

¹³⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 128.

330. [291.] Kalichy a jiné nádoby určené pro Krev Páně ať mají vrchní část zhotovenou z takového materiálu, který nevsakuje tekutinu. Nohu možno zhotovit z jiných pevných a důstojných materiálů.

331. [293.] K proměňování hostií je vhodné užívat jedné větší pateny, na niž se klade chléb jak pro kněze a jáhna, tak pro ostatní příslušující a věřící.

332. [295.] Je úkolem umělcovým dát posvátným nádobám takový tvar, který by odpovídal zvyklostem jednotlivých zemí; ovšem tak, aby byly vhodné k liturgickému použití, k němuž jsou určeny, a zřetelně se lišily od těch, které jsou určeny k běžnému dennímu užívání.

333. [296.] Při žehnání posvátných nádob je třeba zachovat obřady předepsané v liturgických knihách.¹³⁶

334. Je třeba zachovat zvyk zřizovat v sakristii sakrárium, kam se vylévá voda použitá k umývání posvátných nádob a prádla (srov. č. 280).

IV. Posvátné oděvy

335. [297.] V církvi, která je tělem Kristovým, nemají všechny údy stejné úkoly. Tuto rozdílnost služeb při slavení eucharistie vyjadřují navenek různá posvátná roucha, která jsou proto vnějším znamením rozličných úkolů jednotlivých příslušujících. Je rovněž třeba, aby posvátná roucha přispívala i ke kráse posvátného úkonu. Roucha, jichž užívají kněží, jáhnové i příslušující laikové, je vhodné, dříve než začnou sloužit k liturgickému účelu, požehnat podle obřadu uvedeného v Římském rituálu.¹³⁷

¹³⁶ Srov. *Pontificale Romanum*, Ordo Dedicacionis ecclesiae et altaris, Ed. typ. 1977, Ordo benedictionis calicis et patenae; *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, ed. typ. 1984, Ordo benedictionis rerum quae in liturgicis celebrationibus usurpantur, č. 1068–1084.

¹³⁷ Srov. *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, Ed. typ. 1984, Ordo benedictionis rerum quae in liturgicis celebrationibus usurpantur, č. 1070.

336. [298.] Posvátným rouchem společným všem vysvěceným a ustanoveným přísluhujícím kteréhokoli stupně je alba přepásaná kolem beder cingulem, ledaže by byla zhotovena tak, že ji není třeba přepásat cingulem. Před obléknutím alby je třeba vzít humerál, jestliže alba nekryje běžný šat kolem krku. Má-li se užívat ornát nebo dalmatika, nebo když se podle příslušných pokynů použije jen štóly bez ornátu či dalmatiky, nemůže se alba nahradit rochetou, ani obléká-li se na talár.

337. [299.] Vlastním rouchem kněze, který slaví mši a jiné posvátné úkony, které se mší přímo souvisejí, není-li předepsáno něco jiného, je ornát neboli kazule, která se obléká na albu a štólu.

338. [300.] Vlastním rouchem jáhnovým je dalmatika; obléká se na albu a štólu. V případě nutnosti nebo při menším stupni slavnosti se může dalmatika vynechat.

339. [301.] Akolyté, lektoři a další přísluhující laikové oblékají albu nebo jiné, v jednotlivých krajích biskupskou konferencí právoplatně dovolené oděvy.

340. [302.] Štólu nosí kněz kolem krku a vpředu přes prsa volně spuštěnou. Jáhen si klade štólu od levého ramene přes prsa k pravému boku, kde ji upevní.

341. [303.] Pluviál bere kněz k průvodům a jiným posvátným úkonům podle rubrik příslušných obřadů.

342. [304.] Biskupské konference mohou určit a Apoštolskému stolci předložit k potvrzení úpravy tvaru posvátných rouch, jak to odpovídá potřebám a zvyklostem jednotlivých zemí.¹³⁸

¹³⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 128.

343. [305.] Ke zhotovení posvátných rouch se může použít, kromě tradičních materiálů, též přírodních tkanin z místních zdrojů a rovněž tak i tkanin umělých odpovídajících důstojnosti posvátného úkonu a osoby. Posoudí to biskupská konference.¹³⁹

344. [306.] Krása a vznešenost rouch nezáleží v přemíře dodatečné výzdoby, ale v samotném materiálu a střihu. Ornamenty, obrazy nebo symboly, jimiž jsou roucha ozdobena, musí souviset s účelem liturgického použití a nesmí být s tímto účelem v rozporu.

345. [307.] Různost barev posvátných rouch má za cíl i navenek účinněji vyjádřit jak zvláštní ráz slavených tajemství víry, tak i smysl rozvíjejícího se křesťanského života v průběhu liturgického roku.

346. [308.] Barvy posvátných rouch ať jsou zachovány podle tradičního způsobu použití:

a) Bílé barvy se používá při denní modlitbě církve a mších doby velikonoční a vánoční; dále o památkách, svátcích a slavnostech Páně, pokud nejsou o jeho utrpení; o svátcích a památkách Panny Marie, sv. andělů, svatých, kteří nejsou mučedníky; o slavnostech Všech svatých (1. listopadu) a Narození sv. Jana Křtitele (24. června), o svátcích sv. Jana Evangelisty (27. prosince), Stolce sv. Petra (22. února) a Obrácení sv. Pavla (25. ledna).

b) Barvy červené se používá na Květnou neděli a na Velký pátek, o svatodušní neděli, při oslavě Utrpení Páně, o svátcích apoštolů a evangelistů a při oslavě svatých mučedníků.

c) Zelené barvy se používá při denní modlitbě církve a při mších v liturgickém mezidobí.

d) Fialové barvy se používá v době adventní a postní. Může se jí též použít při denní modlitbě církve a mších za zemřelé.

e) Černé barvy se může použít, kde je zvykem, při mších za zemřelé.

¹³⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 128.

f) Růžové barvy se může použít, kde je zvykem, na 3. neděli adventní a 4. neděli postní.

g) [309.] Ve slavnostnějších dnech je možno použít svátečních nebo vzácnějších posvátných oděvů, i když nejsou v barvě, která je pro ten den předepsaná.

Biskupské konference však mohou, pokud jde o liturgické barvy, určit a Apoštolskému stolci předložit k potvrzení úpravy lépe odpovídající potřebám a národnímu svérázu.

347. [310.] Mše spojené s určitými obřady se slaví v barvě, která je pro ně předepsaná, nebo v barvě bílé anebo sváteční; mše za různé potřeby v barvě vlastní příslušnému dni či době, nebo v barvě fialové, mají-li kající charakter, jako např. č. 31, 33, 38; votivní mše v barvě, která je pro ně předepsaná, nebo v barvě příslušného dne či doby.

V. Ostatní předměty používané v kostele

348. [311.] Mimo posvátné nádoby a posvátná roucha, pro něž se vyžadují zvláštní materiály, má být důstojné a účelné také všechno ostatní, co je určeno k slavení liturgie,¹⁴⁰ a vůbec všechno, co je v kostele.

349. Je třeba se mimořádně starat o liturgické knihy, zejména evangeliář a lektionář, které slouží k hlásání Božího slova, a proto se těší mimořádné úctě; mají být při slavení liturgie opravdu znameními a symboly vyšších skutečností, tedy opravdu důstojné, ozdobné a krásné.

350. Také je třeba věnovat péči tomu, co bezprostředně souvisí s oltářem a slavením eucharistie, oltářnímu kříži a kříži nošenému v průvodu.

351. [312.] Opravdu pečlivá musí být snaha, aby i ve věcech menšího významu byl vhodně zachován požadavek umělecké hodnoty a aby se vždy snoubila vznešená prostota s čistotou.

¹⁴⁰ Pokud jde o žehnání věcí, které jsou v kostelích určeny k liturgickým účelům, srov. *Rituale Romanum*, De Benedictionibus, Ed. typ. 1984, část III.

7. kapitola

Mešní texty a výběr jejich částí

352. [313.] Pastorační účinnost slavení mše se jistě zvýší, budou-li texty čtení, modliteb a zpěvů vhodně odpovídat, nakolik je to možné, potřebám duchovní připravenosti a úrovni účastníků. Toho se může vhodně dosáhnout použitím mnohonásobné možnosti výběru, jak je dále popsána.

Kněz tedy bude dbát při výběru mešních textů spíše na společné duchovní dobro Božího lidu, než na své záliby. Ať pamatuje na to, že jejich výběr musí být dělán v souladu s těmi, kdo mají na slavení liturgie nějaký podíl. Sem třeba zahrnout i věřící, a to v tom, co se jich přímo týká.

Poněvadž se nabízí velká možnost výběru při různých částech mše, je nutné, aby před začátkem bohoslužby jáhen, lektoři, žalmista, zpěvák, komentátor, sbor, každý pro svou funkci dobře věděli, kterého textu jemu patřícího se použije, aby se nic neponechávalo náhodě. Harmonické uspořádání a provádění obřadů velmi pomáhá soustředit mysl věřících k účasti na slavení eucharistie.

I. Výběr mešního textu

353. [314.] O slavnostech je kněz povinen řídit se kalendářem kostela, v němž slaví mši.

354. [315.] O nedělích, o adventních, vánočních, postních a velikonočních dnech v týdnu, o svátcích a závazných památkách:

a) slaví-li se mše s účastí lidu, kněz ať se řídí kalendářem kostela, v němž tuto mši slaví;

b) slaví-li se mše, při níž je přítomen pouze jeden přísluhující, může si kněz zvolit buď kalendář kostela, anebo kalendář vlastní.

355. [316.] O nezávazných památkách:

a) V adventních feriích od 17. do 24. prosince, v oktávu Narození Páně a ve dnech doby postní, s výjimkou Popeleční středy a Svatého týdne, kněz použije mešních textů z příslušného liturgického dne; je-li však na ten den ve všeobecném kalendáři uvedena nezávazná památka, může z ní vzít vstupní modlitbu, ovšem mimo Popeleční středu a dny Svatého týdne. Ve feriích doby velikonoční se památky svatých mohou slavit v plném rozsahu.

b) V adventních feriích před 17. prosincem, ve feriích doby vánoční od 2. ledna a ve feriích doby velikonoční si může kněz zvolit buď mešní texty z příslušné ferie, nebo mše o světcí, nebo o jednom ze světců, jejichž památka na ten den připadá, nebo mše o některém ze světců, kteří jsou v ten den uvedeni v martyrologiu.

c) Ve feriích liturgického mezidobí může kněz zvolit buď mešní texty z příslušné ferie, nebo mše z nezávazné památky, která na ten den připadá, nebo mše o světcí uvedeném na ten den v martyrologiu, nebo mše za různé potřeby, nebo votivní.

Při mši za účasti lidu se kněz vynasnaží, aby nevynechával častěji a bez dostatečné příčiny čtení určená na jednotlivé dny ve feriálním lekcionáři: církve si totiž přeje, aby se věřícím poskytl bohatěji prostrěný stůl Božího slova.¹⁴¹

Z téhož důvodu bude umírněně užívat mešních textů za zemřelé: každá mše se totiž obětuje za živé i za zemřelé a vzpomínka na zemřelé je v každé eucharistické modlitbě.

Kde věřící slaví se zvláštní úctou některé nezávazné památky Panny Marie a svatých, ať se vyhová oprávněné zbožnosti věřících.

Když je dána možnost volit mezi památkou ve všeobecném kalendáři a památkou uvedenou v kalendáři diecézním nebo řeholním, je zvykem, při rovnosti ostatních okolností, dát přednost památce diecézní nebo řeholní.

¹⁴¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 51.

II. Výběr jednotlivých částí

356. [317.] Při výběru textů různých částí mše jak podle liturgické doby, tak ke cti světců je nutné řídit se následujícími zásadami.

Čtení

357. [318.] Pro neděle a slavnosti jsou určena tři čtení, totiž čtení z proroka, z apoštola a z evangelia. Jimi Bůh podle svého obdivuhodného rozhodnutí vychovává křesťanský lid k účasti na nepřetržitém díle spásy. Je třeba používat právě tato čtení. V době velikonoční se podle starobylé tradice církve místo Starého zákona bere čtení ze Skutků apoštolů.

Pro svátky jsou ovšem přidělena dvě čtení. Stane-li se však svátek podle stanovených pravidel slavností, přidává se třetí čtení, které se bere ze společných textů.

O památkách svatých, pokud nemají vlastní čtení, čte se zpravidla z feriálního lekcionáře. V některých případech se nabízejí přivlastněná čtení, totiž vybraná se zvláštním zřetelem na duchovní život nebo činnost světce. Použití těchto čtení není nutné, ledaže by to opravdu doporučovalo pastorační hledisko.

358. [319.] Ve feriálním lekcionáři jsou čtení rozložena na jednotlivé dny každého týdne po celý rok. Proto se většinou budou brát tato čtení ve dnech, na které jsou určena, pokud na ně nepřipadne slavnost nebo svátek nebo památka mající vlastní čtení z Nového zákona, je-li v něm totiž zmínka o světcích, jehož památka se slaví.

Pokud se však někdy přeruší souvislé čtení pro nějakou slavnost, svátek nebo zvláštní příležitost, je knězi dána možnost, aby s přihlédnutím k uspořádání čtení celého týdne buď vynechané části spojil s jinými, nebo se rozhodl, kterým dát přednost.

Ve mších pro zvláštní shromáždění se knězi dává možnost číst ty texty, které lépe odpovídají účelu shromáždění. Musí však být vzaty ze schváleného lekcionáře.

359. [320.] Zvláštní výběr textů Písma svatého se poskytuje také v lekcionáři pro mše, při nichž se udělují některé svátosti nebo svátostiny, a pro mše slavené při některých zvláštních příležitostech.

Tyto lekcionáře jsou sestaveny proto, aby vyslechnutím vhodně vybraného Božího slova byli věřící přiváděni k plnějším chápání tajemství, jehož se účastní, a byli tak vychováni k větší lásce k Božímu slovu.

Texty předčítané při slavení liturgie je tedy třeba určit se zřetelem na pastorační potřeby a podle dané možnosti výběru.

360. Někdy se nabízí delší a kratší forma téhož textu. Při výběru mezi těmito dvěma formami je třeba mít na paměti pastorační hledisko; brát ohled na schopnost posluchačů naslouchat s užitkem čteně delší nebo kratší a na jejich schopnost vyslechnout ucelenější text doprovázený výkladem v homilii.¹⁴²

361. Je-li dána možnost volby mezi dvěma texty určenými pro některou příležitost, anebo může-li se dát přednost textu nabídnutému na vybranou, je třeba dbát na užitek účastníků; jde-li totiž o použití textu snazšího nebo vhodnějšího pro přítomné shromáždění, anebo zda opakovat či vynechat text určený pro nějakou příležitost jako vlastní, zatímco jindy se nabízí možnost vybrat ho z pastoračních důvodů.¹⁴³

To může nastat tehdy, kdyby se tentýž text měl číst ve dnech brzy po sobě následujících, např. v neděli a následující ferii, anebo pokud by byly obavy, aby některý text nevyvolal nějaké těžkosti v některém shromáždění věřících. Při výběru textů Písma svatého je však třeba se vystříhat toho, aby některé jeho části nebyly trvale vypouštěny.

362. [325.] Kromě možností výběru některých vhodnějších textů, o nichž bylo pojednáno v předcházejících odstavcích, se dává biskup-

¹⁴² *Missale Romanum*, Ordo lectionum Missae, Ed. typ. altera 1981, Praenotanda, č. 80.

¹⁴³ Tamtéž, č. 81.

ským konferencím oprávnění, aby za zvláštních okolností stanovily některé úpravy, pokud jde o čtení. Texty však se musí vybírat z řádně schváleného lekcionáře.

Modlitby

363. [323.] Při každé mši, není-li poznamenáno jinak, se použijí modlitby vlastní této mši.

O památkách svatých se užije vstupní modlitba vlastní, nebo pokud není, z příslušných společných textů; modlitby nad dary a po přijímání, pokud nejsou vlastní, mohou se brát ze společných textů anebo z příslušného dne podle liturgické doby.

Pro ferie liturgického mezidobí se kromě modliteb z předcházející neděle mohou brát buď modlitby z jiné neděle v mezidobí, nebo jedna z modliteb za různé potřeby, jak jsou uvedeny v misálu. Vždy se pak může vybrat z těchto mešních textů třeba jen vstupní modlitba.

Tím se poskytuje větší hojnost textů, které bohatě podporují modlitbu věřících.

V hlavních obdobích liturgického roku se toto přizpůsobení děje již modlitbami vlastními pro tyto liturgické doby, jak jsou uvedeny v misálu pro jednotlivé dny.

Eucharistická modlitba

364. [321.] Zvýšení počtu prefací Římského misálu přispívá k tomu, aby se různými způsoby rozvíjel předmět díkůvzdání v eucharistické modlitbě a aby se plněji osvětlovaly různé stránky tajemství spásy.

365. [322.] Při výběru eucharistické modlitby z těch, které se nacházejí v Mešním řádu, je vhodné řídit se těmito zásadami:

a) První eucharistické modlitby neboli římského kánonu se může použít vždycky. Je vhodný zvláště ve dnech, které mají vlastní *V tomto společenství* nebo *Přijmi tedy*; rovněž tak o svátcích apoštolů a svatých, o nichž je v této eucharistické modlitbě zmínka; dále o nedělích,

pokud se z pastoračních důvodů nedá přednost třetí eucharistické modlitbě.

b) Druhá eucharistická modlitba je pro svůj zvláštní ráz vhodná pro dny v týdnu nebo při zvláštních okolnostech. Ačkoli má vlastní prefaci, může se použít i s jinými prefacemi, zvláště s těmi, které vyjadřují souhrnně tajemství spásy, jako např. preface obecné. Je-li mše obětována za zemřelého, může se použít zvláštní vsuvky vložené před *Pamatuj také*.

c) Třetí eucharistická modlitba se může spojit s každou prefací. Má jí být dáвана přednost o nedělích a svátcích. Užije-li se tato eucharistická modlitba ve mších za zemřelé, může se použít zvláštní vsuvky za zemřelého, která se vřadí na určené místo, totiž za slova *Smiluj se nad svými rozptýlenými syny, abychom všichni byli jedno v tobě*.

d) Čtvrtá eucharistická modlitba má neměnnou prefaci a podává obšírnější souhrn dějin spásy. Může se jí použít, nemá-li mše svou vlastní prefaci, a o nedělích v mezidobí. Do této modlitby, vzhledem k jejímu složení, nelze vkládat vsuvku za jednotlivé zemřelé.

Zpěvy

366. Zpěvy z Mešního řádu, např. *Beránku Boží*, není dovoleno nahrazovat jinými zpěvy.

367. [324.] Při výběru zpěvu mezi čteními, jakož i vstupního zpěvu, zpěvu k přípravě darů a k přijímání ať se zachovají zásady uvedené na příslušných místech (srov. č. 40–41, 47–48, 61–64, 74, 86–88).

8. kapitola

Mše a modlitby k různým příležitostem a mše za zemřelé

I. Modlitby a mše k různým příležitostem

368. [326.] Poněvadž liturgie svátostí a svátostin působí, že Boží milost pramenící z velikonočního tajemství posvěcuje skoro každou životní událost věřících, jsou-li dobře připraveni,¹⁴⁴ a poněvadž Eucharistie je svátost svátostí, poskytuje misál pro různé příležitosti křesťanského života texty mší a modliteb za potřeby celého světa nebo církve všeobecné či místní.

369. [327.] Poněvadž je dána už tak dost velká možnost výběru čtení a modliteb, je na místě, aby se mší k různým příležitostem používalo s mírou, totiž když to daná potřeba vyžaduje.

370. [328.] Ve všech mších pro různé příležitosti, pokud není výslovně řečeno jinak, se může použít čtení i zpěvů mezi nimi z příslušného dne v týdnu, odpovídají-li slavené mši.

371. [329.] K těmto mším se řadí mše spojené s určitými obřady, mše za různé potřeby nebo k různým příležitostem a votivní.

372. [330.] Mše spojené s určitými obřady jsou spojeny se slavením některých svátostí nebo svátostin. Jsou zakázány o adventních, postních a velikonočních nedělích, o slavnostech, ve dnech velikonočního oktávu, v den Vzpomínky na všechny věrné zemřelé, na Popeleční středu a ve Svatém týdnu; jinak je třeba zachovat předpisy uvedené v obřadních knihách nebo přímo u textů těchto mší.

¹⁴⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 61.

373. [331.] Textů pro mše za různé potřeby nebo k různým příležitostem se užívá za určitých okolností, které se vyskytnou občas nebo ve stanovených obdobích. Z nich může příslušná autorita vybrat texty prosebných mší, pokud biskupská konference stanovila, že se mají v určitých obdobích v roce slavit.

374. [332.] Vyskytne-li se závažnější potřeba nebo pastorační důvod, může se z příkazu nebo se svolením místního ordináře použít odpovídajících mešních textů v kterýkoli den, vyjma slavnosti, neděle adventní, postní a velikonoční, dny velikonočního oktávu, den Vzpomínky na všechny věrné zemřelé, Popeleční středu a dny Svatého týdne.

375. [329.c] Texty votivních mší o tajemstvích Páně nebo ke cti Panny Marie nebo andělů nebo některého světce či všech svatých se mohou vybrat jako projev úcty věřících o feriích liturgického mezidobí, i když na ně případně nezávazná památka. Jako votivní však nelze slavit mše vztahující se k tajemstvím života Páně nebo Panny Marie, kromě mše o jejím neposkvrněném početí, protože jejich slavení souvisí s průběhem liturgického roku.

376. [333.] Ve dnech, na které připadá závazná památka, nebo o feriích doby adventní do 16. prosince včetně, doby vánoční od 2. ledna a doby velikonoční po velikonočním oktávu se sice zakazuje použít mešních textů za různé potřeby nebo k různým příležitostem nebo votivních. Pokud však to duchovní správce kostela nebo kněz, který slaví mši, uzná za opravdu potřebné nebo pastoračně užitečné, může při mši s účastí lidu použít mešních textů odpovídajících této potřebě nebo užitečnosti.

377. [334.] O feriích liturgického mezidobí, i když na ně případnou nezávaznou památku, se může použít kterýchkoli mešních textů nebo modliteb k různým příležitostem, ovšem kromě textů určených pro mše spojené s určitými obřady.

378. Zvláště se doporučuje slavení sobotní památky Panny Marie, neboť především Matce Vykupitele vzdává církev v liturgii úctu před všemi svatými.¹⁴⁵

II. Mše za zemřelé

379. [335.] Církev přináší Kristovu velikonoční eucharistickou oběť také za zemřelé, aby ve vzájemném společenství všech Kristových údů prospívala jedněm jako duchovní pomoc, druhým jako útěšná naděje.

380. [336.] Ze mši za zemřelé první místo patří pohřební mši; ta se může slavit každý den kromě slavností s povinnou účastí na mši, v posledních třech dnech Svatého týdne a o nedělích adventních, postních a velikonočních, při zachování všeho, co stanoví právní předpisy.¹⁴⁶

381. [337.] Mše za zemřelé po přijetí zprávy o úmrtí nebo při konečném uložení (přenesení) tělesných pozůstatků anebo v den prvního výročí se může slavit i ve dnech v oktávu Narození Páně, ve dnech, na které připadá závazná památka nebo všední den kterékoli liturgické doby, pokud to ovšem není na Popeleční středu nebo ve Svatém týdnu.

Ostatní mše za zemřelé (zvané „každodenní“) se mohou slavit ve všedních dnech liturgického mezidobí, pokud na ně připadá nezávazná památka nebo se užívá textů z této liturgické doby; ovšem jen tehdy, jsou-li opravdu obětovány za zemřelé.

382. [338.] Při pohřebních mších má být obvykle krátká homilie, ovšem s vyloučením jakýchkoli pohřebních chvalořečí.

¹⁴⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 54; PAVEL VI., apošt. adhort. *Marialis cultus*, 2. II. 1974, č. 9: AAS 66 (1974), str. 122–123.

¹⁴⁶ Srov. především *Codex iuris canonici*, kán. 1176–1185; *Rituale Romanum*, Ordo Exsequiarum, Ed. typ. 1969.

383. [339.] Věřící, zvláště příbuzné zemřelého, je třeba vyzývat, aby na eucharistické oběti přinášené za zemřelého měli účast i svatým přijímáním.

384. [340.] Je-li pohřební mše přímo spojena s pohřebním obřadem, vynechají se závěrečné obřady a hned po modlitbě po přijímání se vykoná obřad posledního rozloučení; ovšem jen tehdy, je-li přítomna rakev s tělem zemřelého.

385. [341.] Při uspořádání a výběru těch částí mše za zemřelé, které se mohou měnit (např. modlitby, čtení, přímluvy), je třeba, zvláště při pohřební mši, z pastoračních důvodů brát zřetel na zemřelého, jeho příbuzné a ostatní přítomné.

Dále ať duchovní správcové berou v úvahu také to, že při příležitosti pohřbu mají účast na obřadech a poslouchají evangelium i nekatolíci nebo katolíci, kteří se nikdy nebo jen málokdy zúčastňují mše anebo snad i ztratili víru. Kněží jsou totiž služebníci Kristova evangelia pro všechny.

9. kapitola

Úpravy, které přísluší biskupům a biskupským konferencím

386. Uspořádání Římského misálu, uskutečněné v naší době podle zásad stanovených II. vatikánským koncilem, směřuje především k tomu, aby při slavení eucharistie mohli mít všichni věřící plnou, uvědomělou a aktivní účast, jak ji vyžaduje sama povaha liturgie a k níž jsou věřící vzhledem k svému stavu oprávněni i zavázáni.¹⁴⁷

Aby však toto slavení plněji odpovídalo zásadám a duchu posvátné liturgie, předkládají se v těchto všeobecných pokynech i v mešním řádu další úpravy a přizpůsobení a svěřují se k posouzení diecéznímu biskupovi nebo biskupským konferencím.

387. V diecézním biskupovi je třeba vidět velekněze svého lidu. V jistém smyslu od něho vychází a na něm závisí život jeho věřících v Kristu.¹⁴⁸ On má ve své diecézi podporovat a řídit liturgický život a bdít nad ním. Jemu se v těchto Všeobecných pokynech svěřuje, aby upravoval okolnosti a podmínky koncelebrace (srov. č. 202 a 374), stanovil pokyny týkající se služby knězi u oltáře (srov. č. 107), pokyny pro podávání svatého přijímání pod obojí způsobou (srov. č. 283) a pro stavbu a uspořádání církevních budov (srov. č. 291). Především však mu náleží živit v kněžích, jáhnech a věřících ducha posvátné liturgie.

388. Vymezení následujících úprav, které vyžadují větší koordinaci, přísluší podle právních ustanovení biskupské konferenci.

389. Biskupským konferencím přísluší především připravit a schválit vydání tohoto misálu v příslušných národních jazycích, aby po před-

¹⁴⁷ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 14.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, č. 41.

chozím přezkoumání Apoštolským stolcem byl používán v oblastech, jichž se to týká.¹⁴⁹

Text Římského misálu, jak latinsky, tak i v národních jazycích, musí být vydán v plném rozsahu.

390. Biskupským konferencím přísluší stanovit a po předchozím přezkoumání Apoštolským stolcem uvést do misálu úpravy naznačené v těchto Všeobecných pokynech a v mešním řádu, jsou to:

úkony a postoje věřících (srov. č. 43);

projevy úcty prokazované oltáři a evangeliáři (srov. č. 273);

texty vstupního zpěvu, zpěvu k přípravě darů a k přijímání (srov. č. 48, 74, 87);

čtení z Písma svatého určená pro zvláštní okolnosti (srov. č. 362);

způsob předávání pozdravení pokoje (srov. č. 82);

způsob, jak přistupovat k svatému přijímání (srov. č. 160, 283);

materiál pro oltář a bohoslužebné předměty, zejména posvátné nádoby, jakož i materiál, tvar a barva liturgických oděvů (srov. č. 301, 326, 329, 339, 342–346).

Pokyny a pastorační směrnice, které biskupské konference uznají za užitečné, mohou být po předchozím přezkoumání Apoštolským stolcem uvedeny v misálu na příslušném místě.

391. Biskupským konferencím náleží věnovat zvláštní péči překladům biblických textů užívaných při slavení mše. Z Písma svatého se předčítají a v homilii vykládají čtení, zpívají se žalmy; z jeho podnětu a pod jeho vlivem vznikly liturgické prosby, modlitby a hymny; z něho dostávají liturgické úkony a znamení svůj význam.¹⁵⁰

Je třeba užívat jazyka odpovídajícího chápání věřících a veřejnému přednesu, ovšem při zachování toho, co je vlastní různým způsobům vyjadřování použitým v biblických knihách.

¹⁴⁹ Srov. *Codex iuris canonici*, kán. 838, § 3.

¹⁵⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 24.

392. Biskupské konference mají věnovat svědomitou péčí také přípravě ostatních textů, aby i při zachování povahy každého jazyka byl plně a věrně vyjádřen smysl původních textů latinských. Při této práci je třeba postupovat s ohledem na různé literární druhy textů užívaných ve mši, jako jsou předsednické modlitby, antifony, aklamace, odpovědi, přímluvné modlitby apod.

Je třeba brát v úvahu, že tyto texty nejsou určeny především k rozjímání, ale spíše k přednesu a zpěvu při slavení liturgie.

Použitá řeč ať je vhodná pro věřící dané oblasti, přitom však vznešená a mající literární hodnotu. Vždy ovšem bude nutné nějaké poučení o biblickém a křesťanském významu některých slov a myšlenek.

Je zajisté třeba, aby v oblastech užívajících téhož jazyka byl, nakolik je to možné, pro liturgické texty, zvláště ovšem pro texty biblické a pro mešní řád, zajištěn tentýž překlad.¹⁵¹

393. Vzhledem k tomu, jak významné místo zaujímá zpěv jakožto nezbytná a integrální část liturgie,¹⁵² přísluší biskupským konferencím schvalování vhodných melodií zejména pro texty mešního ordinária, pro odpovědi a aklamace lidu a pro význačné obřady při slavení liturgického roku.

Mají rovněž posoudit, které hudební formy, melodie a hudební nástroje lze připustit při slavení bohoslužeb; nakolik jsou vhodné či zda je lze přizpůsobit.

394. Je vhodné, aby každá diecéze měla svůj kalendář a vlastní mešní texty. Biskupská konference ovšem má pro svou oblast vytvořit vlastní národní kalendář, nebo spolu s jinými konferencemi kalendář širší oblasti potvrzený Apoštolským stolcem.¹⁵³

¹⁵¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 36, § 3.

¹⁵² Srov. tamtéž, č. 112.

¹⁵³ Srov. *Missale Romanum*, Ed. typ. tertia 2002, Normae Universales de Anno liturgico et de Calendario, č. 48–51, str. 99; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU, instr. *Calendaria particularia*, 24. VI. 1970, č. 4, 8: AAS 62 (1970), str. 652–653.

Přítom má být co nejvíce zachována a chráněna neděle jako nejpřednější sváteční den, a proto jí má být dáována přednost před slavením svátků a slavností, ledaže by to mělo opravdu zvlášť velký význam.¹⁵⁴ Rovněž je třeba dbát na to, aby liturgický rok obnovený podle ustanovení II. vatikánského koncilu nebyl zatemňován druhotnými záležitostmi.

Při sestavování národního kalendáře se určí (srov. č. 373) prosebné a kvatembrové dny, způsob a texty k jejich slavení¹⁵⁵ a je třeba mít na paměti i jiné zvláštní příležitosti.

Je vhodné, aby při vydávání misálu to, co je vlastní celému národu nebo oblasti, bylo zařazeno na příslušné místo mezi to, co se slaví podle všeobecného kalendáře; co je vlastní menšímu území nebo diecézi, má ovšem své místo ve zvláštním dodatku.

395. Žádá-li si účast věřících a jejich duchovní dobro větší změny a přizpůsobení, aby posvátné slavení odpovídalo povaze a tradicím různých národů, mohou je biskupské konference ve smyslu čl. 40 Konstituce o liturgii předložit Apoštolskému stolci, aby byly s jeho souhlasem zavedeny, zvláště pro národy, jimž se teprve hlásá evangelium.¹⁵⁶ Pozorně ať jsou zachovány pokyny dané instrukcí „O římské liturgii a inkulturaci“¹⁵⁷

Pokud jde o způsob, jak v této věci postupovat, ať se zachovává toto:

Nejprve se Apoštolskému stolci předloží po částech předběžný záměr a po obdržení potřebného dovolení se přikročí k vypracování jednotlivých úprav.

Tyto návrhy se po přezkoumání Apoštolským stolcem po stanovenou dobu a na určených místech uskutečňují na zkoušku. Po uplynutí

¹⁵⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 106.

¹⁵⁵ Srov. *Missale Romanum*, Ed. typ. tertia 2002, Normae Universales de Anno liturgico et de Calendario, č. 46, str. 98; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU, instr. *Calendaria particularia*, 24. VI. 1970, č. 38: AAS 62 (1970), str. 660.

¹⁵⁶ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 37–40.

¹⁵⁷ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 54, 62–69: AAS 87 (1995), str. 308–309, 311–313.

zkušebního období biskupská konference vymezí další postup úprav a jejich zralou podobu předloží k posouzení Apoštolskému stolci.¹⁵⁸

396. Dříve však, než dojde k novým úpravám, zejména rozsáhlejším, je třeba se důkladně postarat o zajištění moudrého a řádného poučení duchovenstva i věřících; dovolení se pak uvedou ve skutek a plně se uplatní pastorační zásady odpovídající duchu slavení.

397. Ať se též zachovává zásada, podle níž každá partikulární církev musí být v souladu s všeobecnou církví, nejen pokud jde o učení víry a svátostná znamení, ale také pokud jde o zvyklosti všeobecně přijaté apoštolskou a nepřetržitou tradicí, které je třeba zachovávat, nejen aby se zabránilo omylům, nýbrž také k předávání neporušené víry, neboť to, jak se církev modlí, odpovídá tomu, jak věří.¹⁵⁹

Římský obřad tvoří pamětihodnou a vzácnou část liturgického pokladu a dědictví katolické církve, jehož bohatství přispívá k dobru celé církve, takže jeho ztráta by jí vážně uškodila.

Tento obřad po staletí nejen uchovává liturgické zvyklosti vzniklé v městě Římě, ale hluboce, organicky a harmonicky v sobě spojil také některé jiné, odvozené ze zvyklostí a povahy rozličných národů a různých partikulárních církví jak Západu, tak i Východu, a tak získal jakousi nadoblastní povahu. V naší době se identita a sjednocující vyjádření tohoto obřadu nachází ve vzorových vydáních liturgických knih vyhlášených papežskou autoritou (*editiones typicae*) a v jim odpovídajících liturgických knihách schválených biskupskými konferencemi v rozsahu jejich pravomoci a přezkoumaných Apoštolským stolcem.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 66–68: AAS 87 (1995), str. 313.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, č. 26–27: AAS 87 (1995), str. 298–299.

¹⁶⁰ Srov. JAN PAVEL II., apošt. list *Vicesimus quintus annus*, 4. XII. 1988, č. 16: AAS 81 (1989), str. 912; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 2, 36: AAS 87 (1995), str. 288, 302.

398. Zásadu stanovenou II. vatikánským koncilem, aby se v liturgické obnově zaváděly nové formy jen tehdy, vyžaduje-li to opravdový a jistý užitek církve, a se zárukou, že nové formy budou organicky vyrůstat z forem již existujících,¹⁶¹ je při provádění inkulturace římského obřadu rovněž nutno dodržovat.¹⁶² Inkulturace nadto nutně vyžaduje dostatek času, aby nebyla překotně a neopatrně narušena autentická liturgická tradice.

Inkulturace naprosto nesměřuje k vytváření nových obřadních druhů, ale vychází vstříc potřebám určité kultury, ovšem takovým způsobem, aby zaváděné úpravy vložené do misálu nebo jiných liturgických knih nenarušovaly vlastní povahu římského obřadu.¹⁶³

399. A tak římský misál, i při různosti jazyků a určité rozličnosti zvyklostí,¹⁶⁴ je do budoucna nutno zachovat jako nástroj a vynikající znamení neporušenosti a jednoty římského obřadu.¹⁶⁵

¹⁶¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 23.

¹⁶² Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994, č. 46: AAS 87 (1995), str. 306.

¹⁶³ Srov. tamtéž, č. 36: AAS 87 (1995), str. 302.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, č. 54: AAS 87 (1995), str. 308–309.

¹⁶⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 38; PAVEL VI., apošt. konst. *Missale Romanum*, 3. IV. 1969: *Missale Romanum*, Ed. typ. 1970.

Přehled dokumentů Svatého stolce vydaných v této ediční řadě:

1. Náboženský rozměr výchovy v katolické škole /1994/
2. Katolická škola /1994/
3. Všeobecné katechetické direktorium /1994/
4. Ekumenický direktář /1995/
5. Direktář pro službu a život kněží /1995/
6. Koncerty v kostelích /1995/
- 6.a Dokumenty o sdělovacích prostředcích /1996/
7. Všeobecné katechetické direktorium /1998/
- 7.a Vademekum pro zpovědníky /1997/
8. Katolická škola na prahu třetího tisíciletí /1998/
9. Stanovisko učitelského úřadu k „Professio fidei“ /2000/
10. Etika ve sdělovacích prostředcích /2000/
11. Fatimské poselství /2000/
12. Dominus Iesus /2000/
13. Oběžník o nutnosti a potřebnosti inventarizace a katalogizace církevních kulturních statků /2001/
14. Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“ /2001/
15. Příprava na velikonoční svátky a jejich slavení /2001/
16. Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími /2001/
17. Příprava na svátost manželství /2001/
18. Církev a internet. Etika na internetu /2002/
19. Církevní knihovny v poslání církve /2002/
20. Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů /2002/
21. Farář, pastýř a vůdce farního společenství /2002/
22. Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě /2003/
23. Všeobecné pokyny k Římskému misálu /2003/

Obsah

Úvod.....	3
1. kapitola • Důležitost a důstojnost slavení eucharistie	11
2. kapitola • Složení mše, její prvky a části.	15
I. Složení mše všeobecně.....	15
II. Různé prvky mše.....	16
III. Jednotlivé části mše.....	21
A) Úvodní obřady.....	21
B) Bohoslužba slova.....	24
C) Slavení eucharistie.....	29
D) Závěrečné obřady.....	36
3. kapitola • Povinnosti a služby při mši	37
I. Úkoly posvátných služebníků.....	37
II. Úkoly Božího lidu.....	38
III. Zvláštní služby.....	39
IV. Rozdělení služeb a příprava slavení.....	41
4. kapitola • Různé způsoby slavení mše	43
I. Mše s účastí lidu.....	44
A) Mše bez jáhna.....	45
B) Mše s jáhnem.....	54
C) Služba akolyty.....	58
D) Služba lektora.....	59
II. Koncelebrovaná mše.....	60
III. Mše, při níž je přítomen pouze jeden přísluhující.....	69
IV. Některé všeobecné směrnice pro všechny způsoby slavení mše.....	72

5. kapitola • Uspořádání a vybavení kostelů	
ke slavení eucharistie	77
I. Všeobecné zásady	77
II. Uspořádání presbytáře ke slavení eucharistie.	79
III. Uspořádání kostela	83
6. kapitola • Věci potřebné ke slavení mše	87
I. Chléb a víno ke slavení mše.	87
II. Bohoslužebné předměty všeobecně.	88
III. Posvátné nádoby	88
IV. Posvátné oděvy.	89
V. Ostatní předměty používané v kostele.	92
7. kapitola • Mešní texty a výběr jejich částí	93
I. Výběr mešního textu	93
II. Výběr jednotlivých částí	95
8. kapitola • Mše a modlitby k různým příležitostem	
a mše za zemřelé	99
I. Modlitby a mše k různým příležitostem.	99
II. Mše za zemřelé	101
9. kapitola • Úpravy, které přísluší biskupům	
a biskupským konferencím	103